

Sivil Toplumun İzleme ve Savunuculuk
Kapasitelerini Güçlendirmek için
Balkan Sivil Toplum Müktesebatı

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi

Türkiye 2014 Raporu

Bu proje
Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)
Sivil Toplum Aracı (CSF)

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

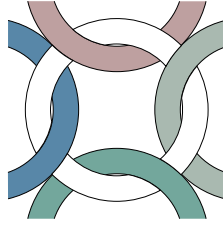

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

Sivil Toplumun İzleme ve Savunuculuk
Kapasitelerini Güçlendirmek için
Balkan Sivil Toplum Müktesebatı

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi

Türkiye 2014 Raporu

B A L K A N
C I V I L
S O C I E T Y
D E V E L O P M E N T
N E T W O R K

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL

Balkan Sivil Toplum Müktesebatı-
Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi

Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN)
Metropolit Teodosij Gologanov 39/II-2
1000- Üsküp, Makedonya
T: + 389 (0)2 614 42 11
executiveoffice@balkancsd.net
www.balkancsd.net

TÜSEV Yayınları, Eylül 2014
No 68
ISBN 978-605-62694-9-3

Proje Ekibi (Alfabetik sıra ile)

Liana Varon
Öznur Halilcikoğlu
Selen Lermioğlu Yılmaz
Sezin Dereci
Tevfik Başak Ersen

Yazarlar (Alfabetik sıra ile)

Selen Lermioğlu Yılmaz
Sezin Dereci

Çevirmen

Ebru İlhan

Tasarım ve Uygulama

Myra
Koordinasyon Engin Doğan
Yayın Tasarımı Tuba Mücella Kiper
Sayfa Uygulama Serhan Baykara.

©Tüm hakları saklıdır. Bu yayın Avrupa Birliği'nin katkılarıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan görüşler Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmayabilir. Yayının herhangi bir bölümü Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın (TÜSEV) izni olmadan hiçbir elektronik veya mekanik formatta ve araçla (kayıt, bilgi depolama, vb.) çoğaltılamaz. Görüşler yazarlara aittir. Bir kurum olarak TÜSEV'in görüşleriyle birebir örtüşmeyebilir.

İletişim

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)
Bankalar Caddesi No: 2 Minerva Han Kat:5 34420 Karaköy- İstanbul
T 0212 243 83 07 F 0212 243 83 05

HAKKIMIZDA

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), 1993 yılında 23 sivil toplum kuruluşu tarafından sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bugün 100'ü aşkın mütevellisi ile aynı çatı altında işbirliği yapmaktadır.

Türkiye'de güçlü bir sivil toplumun varlığı için çalışan TÜSEV;

- STK'lar için elverişli ve destekleyici yasal ortamın oluşturulması,
- STK'ların stratejik ve etkin kaynaklara erişimlerinin teşvik edilmesi,
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında etkin diyalog ve işbirliğinin sağlanması,
- Türkiye'deki sivil toplumun uluslararası alanda görünürlüğünün artması ve işbirliklerinin desteklenmesi,
- Sivil toplumla ilgili bilgi üretim ve paylaşımının artırılması amaçlarıyla; bilgiye dayalı, yenilikçi, katılımcı çözümler üretmekte ve bu çözümlerin hayata geçirilmesi amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 2

GİRİŞ, 9

SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ PROJESİ, 9

İZLEME MATRİSİ, 9

YÖNTEM, 10

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER, 11

TEMEL BULGULAR VE ÖNERİLER, 13

2014 İZLEME MATRİSİ TÜRKİYE BULGULARI VE ÖNERİLERİ, 15

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ, 15

Alt bölüm 1.1: Örgütlenme özgürlüğü, 16

Alt-bölüm 1.2: Diğer özgürlükler, 19

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE, 21

Alt-bölüm 2.1: STK'lar ve bağışçılar için vergisel/mali uygulamalar, 22

Alt-bölüm 2.2: Kamu desteği, 24

Alt-bölüm 2.3: İnsan kaynakları, 26

BÖLÜM 3: KAMU KURUMLARIYLA STK İLİŞKİLERİ, 28

Alt-bölüm 3.1: İşbirliği için çerçeve ve uygulamalar, 29

Alt-bölüm 3.2: Politika geliştirme ve karar alma süreçlerine katılım, 30

Alt-bölüm 3.3: Hizmet sağlanmasında işbirliği, 33

EK 1: 2014 TÜRKİYE RAPORU ANKET SONUÇLARI, 34

ÖNSÖZ

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi, Avrupa Birliği'nin mali desteği ile Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN) koordinasyonunda 2012-2016 tarihleri arasında yürütülmektedir. Avrupa Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Ağı (ENNA) ve Avrupa Kar amacı Gütmeyen Kuruluşlar Hukuk Merkezi'nin (ECNL) ortaklığıyla yürütülen proje, Batı Balkanlar (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan) ve Türkiye'de eş zamanlı olarak uygulanmaktadır. BCSDN üyeleri arasında yer alan ve projenin Türkiye uygulayıcısı olan Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), İzleme Matrisi standart ve göstergelerini oluşturan uzman ekipte yer almıştır ve proje kapsamında Türkiye'deki sivil toplum için elverişli ortamı izleme ve raporlama görevini yürütmektedir.

Sivil toplum için elverişli ortam yaratılmasına katkı sağlayarak sivil toplum alanında yapılan izleme ve savunuculuk çalışmalarının temelini güçlendirilmesini amaçlayan proje kapsamında, proje ortakları ve uzman kuruluşlar tarafından Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam için İzleme Matrisi geliştirilmiştir. İzleme Matrisi metodolojisi kapsamında sivil toplumun gelişimi için elverişli ortam şu başlıklar altında incelenmektedir: **Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri, STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği ve Kamu-STK İlişkileri.**

2014 yılı Türkiye raporunun hazırlanmasında, dernek ve vakıfları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat ve mevzuatın uygulamasına dair mevcut durumun tespit edilmesi için kapsamlı bir masa başı araştırması yapılmıştır. Bu araştırmanın hazırlanmasında TÜSEV yayınlarının yanı sıra; Avrupa Birliği (AB) İlerleme Raporları, ulusal raporlar, sivil toplumun gelişimine dair uluslararası kaynakların Türkiye bölümleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından yayınlanan raporlardan faydalanılmıştır. TÜSEV'in Yasal Çalışmalar programı altında yürütmekte olduğu "Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi" projesi kapsamında Türkiye'nin farklı illerinde gerçekleştirilen 17 istişare toplantısına katılan 200'e yakın STK temsilcisinin görüşleri alınarak hazırlanan

tüm belgeler araştırmaya kaynak oluşturmuştur. Araştırma kapsamında veri eksikliği ile karşılaşılan konularda ek bilgi edinmek amacıyla STK temsilcileri ile yüz yüze ve telefon görüşmeleri ile derinlemesine mülakatlar yapılmış gerekli durumlarda e-posta yoluyla bilgi toplanmıştır. 2014 raporunda STK temsilcilerinin görüş ve deneyimlerine daha fazla yer vermek amacıyla ilk kez bir anket çalışması yapılmıştır. 61 STK'dan temsilcilerin yanıtladığı anketin sonuçlarına raporun ilgili bölümlerinde yer verilmektedir.

TÜSEV'in Türkiye'de STK'lar için elverişli ve destekleyici yasal ortamın oluşturulması amacıyla yürüttüğü çalışmaların parçası olan 2014 Türkiye Raporu, mevcut durumun tespit edilmesi ve iyileştirilmesine yönelik önerilerin sunulması açısından önem taşımaktadır. Raporun bulguları TÜSEV'in sene içinde içerik desteği sağladığı çeşitli uluslararası yayınlara katkı sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Avrupa Birliği tarafından Sivil Toplum Rehberlerinin İzlenmesi amacıyla hazırlanan Türkiye raporları bu kapsamda katkı sağlanan çalışmalar arasında yer almıştır.

Türkiye ve Batı Balkan ülkelerinde sivil toplum için elverişli ortamın incelendiği ülke raporlarına ve 2014 Bölgesel Raporu'na monitoringmatrix.net adresinden ulaşılabilir.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen ve görüşleri ile katkı sağlayan tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunarız.

TÜSEV

GİRİŞ

SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ PROJESİ

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi, Avrupa Birliği'nin (AB) ve Balkan Demokrasi Vakfı'nın (BTD) mali desteği ile Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN) tarafından Aralık 2012'den beri yürütülmektedir. Avrupa Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Ağı (ENNA) ve Avrupa Kar Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi (ECNL)'nin ortak olarak yer aldıkları proje Aralık 2016 tarihine dek devam edecektir. Proje, BCSDN koordinasyonunda, Batı Balkanlar (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan) ve Türkiye'de BCSDN üye kuruluşları tarafından eş zamanlı olarak uygulanmaktadır.

Projenin birbiriyle ilişkili iki temel amacı vardır:

- Bölgesel ve ülke düzeyinde, sivil toplum için elverişli ortam ve sivil toplumun sürdürülebilirliğine ilişkin izleme ve savunuculuk temelini güçlendirmek;
- Avrupa ve ülke düzeyinde, sivil toplum kuruluşlarının (STK) AB politika ve üyelik süreçlerine katılımlarını sağlayan yapıları güçlendirmek.

İzleme temelini güçlendirilmesi, sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamı izlemek amacıyla BCSDN üyeleri ve ortaklarından oluşan bir grup uzman tarafından geliştirilmiş olan İzleme Matrisi aracılığıyla alanın izlenmesi temeline gerçekleştirilmektedir. Bir izleme aracı olarak tasarlanmış olan "Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamı İzleme Matrisi", sivil toplumun gelişmesi için gerekli görülen ve bölge ülkeleri açısından üzerinde mutabakata varılmış standartları ortaya koymaktadır. Uygun uyarlamaların yapılması halinde İzleme Matrisi, kamu kuruluşlarının kendi performanslarını değerlendirmesine yönelik araçların veya çeşitli bağışçılar için izleme araçlarının geliştirilmesine de katkı sağlayabilir. Bu proje kapsamında sivil toplumun gelişmesi gibi kapsamlı bir alanın izlenmesi Batı Balkanlar ve Türkiye'de eş zamanlı olarak ilk kez 2013 yılında, bu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Matris ve izleme yöntemi, 2014 yılında bir yıllık deneme döneminin ardından gözden geçirilmiştir.

İzleme matrisi, bölgesel düzeyde Batı Balkanlar ve Türkiye'de BCSDN üyesi olan STK'lar tarafından eş zamanlı olarak uygulanmaktadır. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), BCSDN üye kuruluşu olarak İzleme Matrisi standart ve göstergelerini oluşturan uzman ekipte yer almıştır ve Türkiye'de sivil toplum için elverişli ortamı izleme görevini sürdürmektedir. Her ülkeden projeyi yürütmekte olan üye kuruluş, raporların sonuçlarına göre, o ülkeye özel olarak geliştirilmesi gereken öncelikli alanları belirlemekte ve savunuculuk stratejilerini oluşturmaktadır.

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi ile ilgili detaylı bilgiye ve İzleme Matrisi metodolojisi çerçevesinde hazırlanan Türkiye raporu, diğer ülke raporlarına ve Batı Balkanlar ve Türkiye 2013 ve 2014 Bölgesel Raporlarına www.tusev.org.tr web sitesinden erişmek mümkündür.

İZLEME MATRİSİ

Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'den Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN) üyeleri tarafından geliştirilen ve uygulanmakta olan "Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Matrisi", sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri açısından hukuki koşulların destekleyici nitelikte ve elverişli olması için hayati öneme sahip temel ilkeleri ve standartları ortaya koymaktadır.

İzleme Matrisi, elverişli koşullarla ilgili tüm konulardan ziyade, aracı geliştiren ve uygulayan uzmanların, faaliyet gösterdikleri ülkelerde önemli olduğunu tespit ettikleri konuları kapsamayı hedeflemektedir. Bu nedenle, standartlar ve göstergeler Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki durum ve farklılıklar göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Standartlar ve göstergeler, gerek hukuki koşullar, gerekse bunların uygulanması ve uygulamadaki zorluklar açısından, çalışmada yer alan ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının deneyimlerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

İlkeler, standartlar ve göstergeler uluslararası alanda güvence altına alınmış özgürlükler ve hakların yanı sıra Avrupa Birliği müktesebatı ve Avrupa ülkelerindeki iyi örnek olarak gösterilen düzenleyici uygulamalar dikkate alınarak geliştirilmiştir.

İzleme Matrisi, her biri kendi içinde alt bölümlere ayrılmış üç ana bölüm etrafında düzenlenmiştir. Ana bölümler şu şekildedir:

- Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri;
- STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve;
- Kamu - STK İlişkisi

Bu üç ana bölümün her biri altında, ilgili bölüme dair temel ilkeler yer almaktadır. Temel ilkelerin her biri, standartlarla genişletilmiş ve her bir standart için de ayrıntılı göstergeler önerilmiştir. Matrisin ilkeler-standartlar-göstergeler şeklinde üç seviyede, oldukça net ve somut olarak tasarlanmış olmasının en önemli sebeplerinden biri yerel sivil toplum kuruluşlarının, bağışçıların ve diğer paydaşların da hukuki koşulları ve bunların uygulamalarını gözden geçirip izlemelerine olanak tanımaktır.

Matris, ülkeler arasında puanlama ya da sıralama yapmayı hedeflemez. Belirlenmiş olan göstergeler tanımlayıcı göstergelerdir. Bu göstergeler, yasal ve siyasi koşulların uluslararası standartlar çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlamayı ve ilgili taraflara (STK'lar, hükümetler, bağışçılar, vb.) reform için öncelik belirleme konusunda rehberlik etmeyi amaçlar. Sonuç olarak, Matrisin geliştirilmesinin altında yatan yaklaşım ECNL'in geliştirdiği çeşitli ülkelerdeki elverişli koşulların değerlendirilmesi ve ölçülmesi çerçevesine dayanmaktadır.¹

Sivil Toplum İzleme Matrisi Uygulama Rehberi TÜSEV tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu belgeye, www.tusev.org.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

YÖNTEM

2014 yılı Türkiye raporunun hazırlanmasında, dernek ve vakıfları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat ve mevzuatın uygulamasına dair mevcut durumun tespit edilmesi için kapsamlı bir masa başı araştırması yapılmıştır. Bu araştırmanın hazırlanmasında TÜSEV yayınlarının yanı sıra; AB İlerleme Raporları, ulusal raporlar, sivil toplumun gelişimine dair uluslararası raporların Türkiye bölümleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından yayınlanan raporlardan faydalanılmıştır. TÜSEV'in 2012 Sivil Toplum İzleme raporu ve 2013-2014 dönemi için sivil toplumun elverişli altyapısını çeşitli başlıklar altında inceleyen vaka analizi raporları kullanılan kaynaklar arasındadır.

TÜSEV'in Yasal Çalışmalar programı altında yürütmekte olduğu "Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi" projesi kapsamında Türkiye'nin farklı illerinde gerçekleştirilen 17 istişare toplantısına katılan 200'e yakın STK temsilcisinin görüşleri alınarak hazırlanan raporlar araştırmaya kaynak oluşturmuştur. Araştırma kapsamında veri eksikliği ile karşılaşılacak konularda ek bilgi edinmek amacıyla STK temsilcileri ile yüz yüze ve telefon görüşmeleri ile derinlemesine mülakatlar yapılmış gerekli durumlarda e-posta yoluyla bilgi toplanmıştır. 2014 raporunda STK temsilcilerinin görüş ve deneyimlerine daha fazla yer vermek amacıyla ilk kez bir anket çalışması yapılmıştır. 61 kuruluştan temsilcilerin yanıtladığı anketin sonuçlarına raporun ilgili bölümlerinde yer verilmiştir.

¹ Her üç seviyeye dair tanımlara ilişkin detaylı bilgi www.ecnl.org web sitesinden edinilebilir.

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER

1980'ler sonrasında Türkiye'de sivil toplum alanı genişlemiş ve siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümün önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemde sivil toplumun, Türkiye'deki toplumsal ve siyasi dönüşümün aktörlerinden biri haline gelmesini sağlayan demokratik karar alma süreçlerine yurttaş katılımını artırmada üstlendiği rolüdür. Özellikle 2000'lerde STK'lara ve üstlendikleri rollere atfedilen önem artmış ve Türkiye'deki sivil toplum, liberal demokrasilerdeki çağdaşlarıyla benzer biçimde faaliyet göstermeye başlamıştır.

Türkiye'de sivil toplumun geç gelişmesiyle birlikte, STK'ların, karar alıcıların ve akademinin odağına yerleşmesi de yakın geçmişe rastlar. Bu nedenle de sivil toplum alanı ve özellikle belirli alanlarda çalışan STK'lara ilişkin bilgi ve veri kaynakları sınırlıdır.² Dernekler Dairesi Başkanlığı (DDB) tarafından sağlanan verilere göre 2000'de 72.077 olan faal dernek sayısı, 2014 itibarıyla 104.317'ye ulaşmıştır. Dernek sayısındaki artışa paralel olarak dernek üyelerinin sayısında da artış görülmektedir. 2004 yılında üye sayısı dört milyon iken 2012'de derneklerin kayıtlı üye sayısı dokuz milyona ulaşmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) verilerine göre aynı dönemde vakıfların sayısında da artış kaydedilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan 2009'a kadar geçen sürede kurulan vakıf sayısı 4.460 iken 2014 yılında bu sayı 4.781'e yükselmiştir.³

Geçen on yılda sivil topluma kayıtlılıkta/üyelikte neredeyse %100 artış olmasına karşın; sivil topluma katılım AB ortalamasına veya üyelik müzakereleri yürüten diğer

ülkelere kıyasla düşüktür.⁴ Türkiye nüfusunun yalnızca %12'si sivil toplum kuruluşlarına üyedir. Her 800 kişi için bir STK vardır ve nüfusun %87,8'i sivil topluma katılım göstermemektedir.⁵

Son yıllardaki olumlu seyrine rağmen Türkiye'de sivil toplumun halen gelişmeye açık alanları bulunmaktadır:

- **Cinsiyet eşitliği:** Sivil toplumda cinsiyet eşitsizliği yaygındır. 9,689.180 dernek üyesinden sadece 1,850.829'u kadın (toplam kadın nüfusun %4,8'i) ve 7,938.753'ü erkektir (toplam erkek nüfusunun %20,6'sı).
- **Coğrafi dağılım:** Türkiye'nin tüm kentlerinde kayıtlı STK'lar bulunmakla birlikte çoğunluk (%35,14) İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa'da faaliyet göstermektedir.
- **Kurumsallaşma:** STK'ların birçoğunun stratejik plan veya politikaları bulunmamaktadır. DDB'nin 2013 verilerine göre STK'ların sadece %9,36'nın internet sitesi vardır ve %19,5'i çatı örgütlere üyedir.⁶
- **Finansman ve insan kaynağı:** STK'ların %79'u finansman ve insan kaynağı kısıtları bulunduğunu belirtmiştir.⁷ STK'ların demokratik yönetim kapasitelerindeki kısıtlardan ötürü temsil ettikleri toplumsal gruplar ile ilişkilerinin zayıfladığı ve bazı toplumsal grupların da ister istemez dışarıda bırakıldığı gözlemlenmektedir. Büyük kentlerde faaliyet gösteren STK'ların karar alıcılara daha yakın oldukları ancak bu yakınlığı temsil

² Türkiye'de Sivil Toplum: Dönüm Noktasında. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. http://www.tusev.org.tr/urfiles/files/step_eng_web.pdf

³ Yeni Vakıf İstatistikleri. Vakıflar Genel Müdürlüğü. Erişim tarihi: 15 Kasım 2014 <http://www.vgm.gov.tr/icerik.aspx?id=192>

⁴ Flash Eurobarometer 373. Europeans' Engagement in Participatory Democracy. Avrupa Komisyonu. Erişim tarihi: 16 Ocak 2014 http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_373_en.pdf

⁵ Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı. Dernekler Dairesi Başkanlığı. Erişim tarihi: 25 Kasım 2014 <http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfa/Linkler/dernek-uye-sayilarinin-turkiye-nufusu.aspx>

⁶ Haziran 2015 itibarıyla Dernekler Dairesi Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından online olarak sağlanan ek bilgiye rastlanmamıştır.

⁷ Türkiye'de Sivil Toplum: Dönüm Noktasında. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. http://www.tusev.org.tr/urfiles/files/step_eng_web.pdf

ettikleri toplumsal gruplara fayda yaratacak biçimde kullanamadıkları da tespit edilmiştir.⁸

2004 ile 2008 arasında Avrupa Birliği (AB) üyelik müzakereleri ve AB müktesebatına uyum kapsamında, sivil toplumu ilgilendiren mevzuat ve düzenlemeler incelenerek, Türkiye'deki özgürlüklerin çerçevesini genişletecek biçimde iyileştirmeler yapılmıştır. Bu iyileştirmelere rağmen; özellikle uygulamada sorunlar ve kısıtlamalarla karşılaşmaya devam edildiği görülmektedir. 2008'den sonra bu alanda yasal reformlar yapılması yönünde bir adım atılmamıştır. Mevcut durumda, uluslararası standartlarla uyumlu olmayan kimi sorun alanları yer almaktadır. Bu sorunlu alanları ve ikincil mevzuattaki ek sınırlandırmalar nedeniyle sivil toplumun gelişmesi için elverişli bir ortam sağlanmamaktadır. Sivil toplumun gelişimi için yasal ve mali altyapı uluslararası normlar ile her alanda uyumlu olmadığından, sivil toplum alanının genişlemesi, STK'ların nicel olarak çeşitlenmesi ve geçen on yılda sivil topluma kayıtlılıkta/üyelikte neredeyse 100% artışa karşın sivil toplumun karar alma süreçlerine katkısı sınırlı kalmaktadır.⁹

Sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamı sağlamak açısından yasal ve mali reformların gerçekleşmemesinin yanı sıra, sivil toplumun gelişmesine elverişli sosyokültürel bir zeminin varlığından bahsetmek de mümkün değildir. Türkiye'de yaygın olarak gelişen bir bağış yapma kültürü bulunmamaktadır. Dünya Bağışçılık Endeksi (World Giving Index) 2014 raporuna göre, Türkiye bir önceki yıl olduğu gibi endeksin alt sıralarında kalarak 135 ülke içinde 128'inci sırada yer almıştır. Bu bulgular bireyler arası güvenin düşüklüğü kadar bireylerin STK'lara güveninin düşüklüğünü de destekler niteliktedir. Yaşama Dair Vakıf'ın (YADA) 2014 yılında yayınladığı "Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar" başlıklı araştırma raporuna göre sivil toplumda yolsuzluk iddiaları ve vakalarından ötürü STK'lara güven düşüktür.¹⁰ Araştırmanın sonuçlarına göre toplumun STK'lara yönelttiği eleştirilerde yolsuzluk (%10,5), kar amaçlılık/

çıkar odaklılık (%9,8), ideolojik olma (%8), samimiyetsizlik/güvensizlik (%7,3) ve dışlayıcılık (%7,2) önde gelmektedir.

Öte yandan sivil toplum ideolojik, kültürel ve siyasi ayrımları yansıtan ve farklı görüşlerin rekabet ettiği bir alandır. Toplumdaki derin ayrımların izdüşümlerini içeren sivil toplum ortamında demokratikleşmeye katkı yapacak potansiyel yeterince ortaya çıkamamaktadır. YADA Vakfı'nın araştırma raporuna göre, hak temelli örgütler siyasi kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, STK'larla ilişkilenecekten ve dolayısıyla damgalanmaktan çekinmektedir. Toplumun yarısından fazlası STK'ları, ya siyasetle (%32,4) ya da protesto ve gösterilerle (%20,2) özdeşleştirmektedir. Bu bulgular, toplumun sivil toplum algısının ağırlıklı olarak STK'ların politik faaliyetleri üzerinden geliştiğini göstermektedir.¹¹

⁸ *Sivil Toplum ve Kamu İlişkileri: Sorunlar ve Beklentiler*. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. <http://www.siviltoplum-kamu.org/usrfiles/files/Civil-Society-Organizations-and-Public-Sector-Relations.pdf>

⁹ *2014 Türkiye raporu*. Bertelsmann Vakfı Dönüşüm Endeksi (BTI). Erişim tarihi: 3 Şubat 2014. http://www.bti-project.org/uploads/tx_jpdnloads/BTI_2014_Turkey.pdf

¹⁰ *Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar*. Yaşama Dair Vakıf. <http://tr.yada.org.tr/pdf/4537ea420a0c48c9ca6acb81213hdsad2312da.pdf>

¹¹ ibid

TEMEL BULGULAR VE ÖNERİLER

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarını doğrudan düzenleyen kanunlar şunlardır: Dernekler Kanunu (No 5253, 4/11/2004), Vakıflar Kanunu (No. 5737, 20/2/2008), Yardım Toplama Kanunu (No 2860, 23/6/1983), ve Anayasa’nın ilgili maddeleri (No 2789, 18/10/1982), Medeni Kanun (No 4721, 08/12/2001) ve Ceza Kanunu (No 5237, 26/09/2004). Ancak STK’ları ilgilendiren mevzuata dahil olan diğer kanun ve yönetmelikler vardır. AB üyelik müzakereleri süreci kapsamında 2004-2008 arasında mevzuatın yeniden düzenlenmesi yönünde bazı önemli adımlar atılmış olsa da; birincil ve ikincil mevzuat halen sivil toplumun gelişmesi için elverişli ortamı sağlamamaktadır. “Sivil toplum” ve “sivil toplum kuruluşu” tanımları mevcut yasalar ve politika belgelerinde açıkça yer almamaktadır. Farklı örgütlenme biçimleri -sivil girişimler, gruplar, platformlar- var olsa da; yasada sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanan tüzel kişilikler yalnızca dernekler ve vakıflardır. Platformlar, Dernekler Kanunu’nda tanımlanmakta ancak tüzel kişilik olarak tanınmamaktadır. Vakıflar ve dernekler farklı yasalara tabii ve farklı kamu kurumlarına bağlıdır.

DDB ve VGM STK’ların denetiminden sorumlu en yetkili kamu kurumlarıdır. Denetim faaliyetleri söz konusu olduğunda sıklık, süre ve kapsam bakımından uygulamada özellikle hak temelli örgütlerin aleyhine farklılıklar gözlemlenmektedir. Ayrıca, cezalar örgütlenme özgürlüğünün önünde önemli engeller olarak görülmektedir. Cezai ve diğer yaptırımlar, mevzuatla düzenlenen kapsamlı ve zorlayıcı bürokratik işlemleri aşmayı daha da güçleştirmektedir. İdari cezaların azaltıldığı veya ceza ile sonuçlandırmadan önce uyarı yoluyla düzeltici faaliyetlere yönlendirildiği vakalara nadiren rastlanmaktadır.

Anayasa’nın 34. maddesi yurttaşların önceden izin almaksızın toplanma ve gösteri haklarını tanısa da toplanma özgürlüğü halen Türkiye’de sorunlu alanlardan biridir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun (No 2911, 5/10/1983) bazı maddeleri ve Anayasa’nın ilgili maddesinin ihlaline yol açan bazı kısıtlayıcı uygulamalar

nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin bazı kararlarıyla uyumlu olmadığı görülmektedir.

STK’lar, Yardım Toplama Kanunu’nun (No 2860 23/6/1983) sınırlandırıcı ve bürokratik yapısı nedeniyle yardım toplama konusunda sorunlar yaşamaktadır. Kanun, STK’lar tarafından düzenlenen tüm yardım toplama girişimleri için önceden izin alınmasını şart koşmaktadır. İzin süreci, oldukça detaylı bilgilerin sağlandığı bir formun doldurulmasını gerektirmektedir. İzin başvurusunun değerlendirilmesi ve olumlu ya da olumsuz sonuçlandırılması yerel kamu otoritesinin sorumluluğundadır. Son yıllarda bazı STK’lar tarafından toplanan yardımlara, önceden izin almaksızın bağış çağrılarını Facebook üzerinden ya da internet sitelerinden yaparken banka hesap bilgilerini yaygınlaştırdıkları gerekçesiyle kamu görevlileri tarafından el konulmuştur.

Dernekler için kamu yararı ve vakıflar için vergi muafiyeti statülerini almak için gereken koşulların tanımı net değildir ve süreçler son derece siyasadır. Bu statüler sınırlı sayıda kuruma Bakanlar Kurulu tarafından verilmiştir. Aralık 2014’de derlenen verilere göre, 4.781 yeni vakıftan vergiden muaf vakıfların sayısı 258’e ulaşmıştır. İzleme 2011 verileriyle (237 vakıf) karşılaştırıldığında vergiden muaf vakıf sayılarında artış görülmektedir. Vergi muafiyetine sahip vakıfların sayısının, yeni vakıf sayısına oranı önceki yıllarda olduğu gibi % 0,5’le sınırlı kalmaktadır. Kamu yararı statüsüne sahip 403 dernek ise, toplam 104.317 faal derneğin yalnızca % 0,04’ünü oluşturmaktadır. Bürokratik, şeffaf olmayan ve uzun süren karar alma sürecine rağmen kamu yararı statüsü ile kazanılan imtiyazlar sınırlı kalmakta ve STK’ların mali sürdürülebilirliğini sağlayabilecekleri finansman kaynakları oluşturmalarına yardımcı olmamaktadır.

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Yönetmeliği ve Belediye Kanunu (No 5393, 13/07/2005), sivil toplum-kamu ilişkilerini düzenleyen yasal belgelerdir. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Yönetmeliği, STK’lara yasama

süreçlerinde danışılmasını öngörmekte ancak zorunlu kılmamaktadır. Belediye Kanunu ise kent konseyleri aracılığı ile STK'ların karar alma süreçlerine katılımını düzenlemektedir. Sivil toplumun kamu politikalarının yapımına katılımını düzenleyen bir diğer çerçeve ise kamu kuruluşlarının stratejik planlama süreçleridir. Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar (2006) yönetmeliğinin 5.maddesine göre, kamu kurumları STK'ların planlama sürecine katkı yapmalarını güvence altına almakla yükümlüdür. Ancak yönetmelikte, planlamaya katkı yapmak üzere işbirliği içine girilecek STK'ların hangi koşullara göre seçileceği ve nasıl bir seçim sürecine tabi olmaları gerektiği belirtilmemiştir. Yönetmelikte STK'ların katılımlarının izlenmesi ve raporlanması ile ilgili süreçler de tanımlanmamıştır. Dolayısıyla stratejik planlama süreçlerine STK katılımını değerlendirebilmek mümkün değildir. Kurumsal çerçeve açısından ise sivil toplum ve kamu ilişkisini kolaylaştıracak, izleyecek ya da raporlayacak bir kurum yoktur. Bununla beraber, birkaç istisna haricinde bakanlıklarda sivil toplum ilişkilerini yönetebilecek bölüm ya da ilgili uzmanlar bulunmamaktadır.

Kamu finansmanına dair strateji ve koordinasyon eksikliği de gözlemlenmektedir. Türkiye'de STK'lara

kamu tarafından sürekli ve düzenli olarak finansman sağlayacak kurumsal altyapı bulunmamaktadır. Merkezi İhale ve Finans Birimi haricinde kamu finansmanına ilişkin bütüncül bir yaklaşım ya da mevzuata da rastlanmamaktadır. STK'lara aktarılacak kamu kaynağının miktarı ve aktarım biçimleri/koşulları her bakanlık tarafından ayrı ayrı tanımlanmakta veya fon miktarlarının belirlenmesi bakanlıkların tasarrufuna bırakılmaktadır. Kamu bütçesinde STK'lara ayrılacak kaynağa dair bir kalem yer alsa da; bu kalemden ne tür kar amacı gütmeyen kuruluşlara kaynak aktarılacağı ile ilgili bir tanım olmadığı gibi kamu fonları yıldan yıla değişiklik gösterebilmektedir. STK'lara aktarılmak üzere bütçelenen toplam kamu kaynağı belirtilmemektedir. Mevcut durumda ayrılan kaynak da yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, kamu tarafından sağlanan yardım ve destekler şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerine uymamaktadır. TÜSEV tarafından gerçekleştirilen yerel istişare toplantılarında kamu finansman sürecinin hesapverebilirlik ve şeffaflık açısından öncelikli olarak geliştirilmesi gereken bir alan olduğu belirtilmiştir. STK'ların hizmet sağlaması ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. STK'ların güvenilir hizmet sağlayıcılar olarak tanımlanması ve bu açıdan desteklenmeleri için özel düzenlemelerin hayata geçirilmesi önerilmektedir.

2014 İZLEME MATRİSİ TÜRKİYE RAPORU

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ

İzleme Matrisi'nin ilk bölümünde "Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri" incelenmektedir. Bu bölüm, sivil toplumun var olmasının özünü teşkil eden, bireylerin biraraya gelme, yaşamlarını iyileştirme, ortak hedefleri için hareket etmelerini temin eden temel özgürlüklere yani örgütlenme özgürlüğüne işaret eder. İzleme Matrisi'ne göre temel özgürlük olarak örgütlenme özgürlüğü tek başına ya da bağımsız olarak değerlendirilemez. Toplanma

özgürlüğü, bireyler ya da grupların düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğü ile güvence altına alınıp örgütlenme özgürlüğüyle birlikte uygulanmalıdır. İzleme Matrisi, üç temel özgürlük olan örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğünün güvence altına alınması gerektiğinin ve herkes tarafından özgürce yaşanması gerekliliğinin altını çizer.

Bu bölüm altında Türkiye'deki duruma ilişkin öncelikli bulgular ve öneriler aşağıda özetlenmiştir:

ÖNCELİKLİ BULGULAR:

Mevzuatta sivil toplum kuruluşu tanımı yer almamaktadır. Yasal çerçeve dernek ve vakıflar dışında kalan platform, inisiyatif, sosyal girişim, hibe veren vakıf gibi diğer formları ayrı birer tüzel kişilik olarak tanımlamamaktadır.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.1
STK'ların denetimini düzenleyen yasal çerçeve sınırlayıcı, bürokratik ve muğlaktır. Yasal çerçeve özgürlükler yerine sınırlamalar üzerine yoğunlaşmakta ve ceza ve yaptırımlar orantılılık ilkesine uymamaktadır. Mevzuattaki tanım eksiklikleri, denetim ve cezaların süresi, içeriği ve sıklığı bakımından uygulanmasında tutarsızlıklara yol açmaktadır.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.1
Anayasa tüm vatandaşların önceden izin almaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını garanti altına almıştır. Ancak Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilgili ikincil mevzuat, gösteri ve yürüyüşlerin yeri ve süresi ile ilgili sınırlamalar getirmekte; idareye ve güvenlik güçlerine geniş şekilde takdir yetkisi sağlamaktadır.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.2

ÖNCELİKLİ ÖNERİLER:

Mevzuatta STK tanımını içerecek değişiklikler sivil toplum katılımına olanak sağlayacak yöntemler ile yapılmalıdır. Yapılacak tanım dernek ve vakıfların dışında kalan platform, inisiyatif, sosyal girişim, hibe veren vakıflar gibi farklı formları tüzel kişilik olarak tanımlayacak ve yeni toplumsal hareketleri dışlamayacak şekilde genişletilmelidir.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.1
Denetim ve cezaları belirleyen yasal mevzuattaki tanım eksiklikleri, STK'ların iç denetimlerinin sınırlarını belirlemek ve STK'ların orantısız cezai uygulamalara maruz kalmasını engellemek amacıyla giderilmelidir. Denetim kuralları ve denetçilerin yetkileri mevzuatta açıkça yer almalıdır. Ceza gerektiren durumlara Ceza Kanunu'nda açıkça yer verilmeli ve ilgili maddeler Dernekler ve Vakıflar Kanunlarının kapsamından çıkarılmalıdır.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.1
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu yürürlükten kaldırılmalı ve yeni kanun ile barışçıl her türlü toplantı ve gösterinin zaman ve mekân onayına dair kısıtlamaları kaldırılmalıdır.	Bölüm	I
	Alt Bölüm	I.2

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt bölüm 1.1: Örgütlenme özgürlüğü			
İlke: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1. Tüm bireyler ve tüzel kişiler özgürce, kayıtsız ve/veya kayıtlı kuruluşlar kurabilir, bunlara üye olabilir ve internet üzerinden ya da bilfiil faaliyetlerine katılabilirler	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kişilerin herhangi bir amaçla dernek, vakıf ile kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları (ör: kâr amacı gütmeyen şirket) kurmalarına dair hukuki bir çerçeve vardır. Bu hukuki çerçeve hem bireylerin hem de tüzel kişilerin, bir ayırım yapılmaksızın (yaş, milliyet, kanuni ehliyet, cinsiyet vb.) bu hakkı kullanmalarına izin verir. Kayıt yaptırmak zorunlu değildir; kuruluşların kayıt yaptırmaya karar verdikleri durumlar için açıkça belirlenen kayıt kuralları, kayıt ile başvuru işlemlerinin kolay, kısa sürede ve az masraflı bir şekilde yapılmasına olanak sağlar. Kanun, kuruluşlar arasında yurtiçi ve yurtdışı açılışına, ön bildirmeye gerek olmadan izin verir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar yalnızca dernek veya vakıf olarak kayıt olabilmektedirler. Mevzuat, bunların dışında kalan ve kâr amacı gütmeyen başka herhangi bir tüzel kişilik tanımlanmamaktadır. Dernekler yedi gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelmesi ile kurulabilmektedir. Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, STK kurma hakkına sahiptir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarla getirilen kısıtlamalar vardır. Buna ek olarak, çocukların ve Türkiye vatandaşı olmayanların bu haktan yararlanmalarının önünde kısıtlamalar mevcuttur. STK olarak faaliyet göstermek için kayıt yaptırmak zorunludur. Kayıtlı ilgili kural ve koşullar açıkça belirlenmiştir. Derneklerin kuruluş işlemleri az masraflıdır ve kısa sürede tamamlanabilmektedir. Bu durum vakıflar için aynı değildir. Ayrıca, yabancı STK'ların Türkiye'de faaliyet göstermeleri ve işbirliğine girebilmeleri Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığının iznine tabidir. Yasal çerçeve, derneklere ve vakıflara önceden izin almaksızın, yurtiçi, bölgesel ve yurtdışı işbirlikleri kurma serbestliği tanımlanmıştır. Yurtdışında dernek ve vakıfların federasyon ya da konfederasyon çatısı altında örgütlenmeleri izne tabi değildir ancak çatı örgütlenmelerin kurulabilmesi için gereken asgari dernek ya da vakıf sayısı oldukça yüksektir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sivil oluşumların dernek/vakıf tüzel kişilikleri dışında farklı formlarda örgütlenmelerine dair engeller kaldırılarak, vatandaşların kolektif olarak faaliyette bulunmak için farklı formlar altında örgütlenmelerinin önü açılmalıdır. Asgari kurucu üye sayısı üçü geçmemelidir. Zorunlu asgari kurucu üye, yönetim ve denetleme kurulu üye sayıları azaltılmalıdır. Belirli toplumsal grupların dernek kurmalarının önündeki engeller kaldırılarak; ilgili mevzuat uluslararası standartlara uygun hale getirilmelidir. Kayıt dışı sivil faaliyetler de yasalarla tanınmalıdır. Yabancı STK'ların uyması beklenen mevzuat ve kurallar kolaylaştırılmalı ve siyasi olmayan bir yaklaşımla düzenlenmelidir. Federasyon ve konfederasyon kurabilmek için gereken asgari kayıtlı STK sayısı azaltılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Her gerçek veya tüzel kişi, internet üzerinden ya da bilfiil, vakıf veya diğer kâr amacı gütmeyen, sivil toplum kuruluşları kurabilir. Gerçek ve tüzel kişilere, organizasyonlarının kaydını yaptırmadıkları gerekçesiyle yaptırım uygulanmaz. Kayıt işlemleri hukuken belirlenmiş olan süreler dahilinde yaptırılabilir; resmi merciler başvuruları nesnel ve siyasi olmayan bir yaklaşımla değerlendirir. Bireyler ve sivil toplum kuruluşları buldukları ülke içinde ve dışında ağlar ve koalisyonlar oluşturabilir ve halihazırdakilere dahil olabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yasalar internet üzerinden STK kurulmasına izin vermemektedir. Mevzuat, kişilerin kayıt yaptırmadan kolektif faaliyetlerine izin vermemektedir. STK olarak faaliyet göstermek için kayıt yaptırmak zorunludur. Vakıfların kayıt süreleri mahkemelerin yoğunluğuna göre değişiklik göstermektedir. Kanunen, STK'lar Dernek Tüzüğü ya da Vakıf Senedi gibi resmi belgelerde gerçekleştirilmeyi planladıkları faaliyetleri açıkça belirtmek zorundadırlar. Faaliyetlerinin kapsamını değiştirmeye karar veren STK'lar (özellikle vakıflar) bir dizi formalite ve bürokratik adımı tamamlamak zorunda kalmaktadır. 2014 yılında 2 LGBTİ Derneği "genel ahlak"a aykırı faaliyet gösterdikleri gerekçesiyle kapanma tehlikesi yaşamıştır. Yabancı STK'lar için gerekli olan iznin alınma süreci ise son derece politik hale gelmiştir. STK'ların uluslararası iletişim ve işbirliği faaliyetlerinin önünde engellemeler yoktur. Ancak bu gibi faaliyetlerin sıklık derecesi bölgesel farklılıklar göstermektedir. Federasyon veya konfederasyonların sayısı ise sınırlıdır zira kurulmaları için gereken üye yeter sayısı oldukça yüksektir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yasalar internet üzerinden STK kurulmasına izin vermemelidir. Bugüne kadar bu konuda bir yaptırım rapor edilmemiş olsa da; mevzuat yeniden düzenlenerek kayıt yaptırmadan sivil toplum faaliyetinde bulunulmasına izin verecek hale getirilmelidir. Nesnel bir kayıt süreci olması için (genel ahlak, kamu düzeni gibi) muğlak gerekçelerle dayandırılan kısıtlar kaldırılmalı ya da muğlak ifadeler netleştirilmelidir. Tüzük ve senet maddelerinde yapılacak değişiklikler kolaylaştırılmalıdır. Yabancı STK'ların kayıt süreçleri kolaylaştırılmalı ve yerel STK'larla benzer bir zemine getirilmelidir. Platformların, federasyonların ve konfederasyonların kurulması ve faaliyet göstermesi kolaylaştırılmalıdır. Çatı örgütlerin kurulması için gereken asgari üye/STK sayısı azaltılmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt bölüm 1.1: Örgütlenme özgürlüğü			
İlke: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2. STK'lar, kendi iç yönetimleri ve etkinlikleri içinde, hukuki dayanağı olmayan devlet müdahalesi olmaksızın faaliyet gösterebilirler	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçevede devletin, derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların iç işlerine müdahalesine karşı güvenceler sağlar. Devlet üçüncü şahısların STK'ların iç işlerine müdahalesine karşı koruma sağlar. Finansal raporlama (para aklamayla ilgili düzenlemeler dahil) ve muhasebe kurullarında, STK'ların kendine özgü doğası dikkate alınır ve bunlar kuruluşun büyüklüğü ve faaliyet türü/alanı ile orantılıdır. Hukuki koşulların ihlali durumundaki yaptırımlar, yürürlükteki mevzuata dayalı ve orantılılık ilkesine uygundur. Tasfiye ve fesih için kurallar ve sınırlamalar, uluslararası hukuk standartlarına uygundur ve keyfi kararları engelleyici objektif kriterlere dayalıdır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yasal çerçevede devlet müdahalesini engelleyecek güvenceler sağlamamaktadır. Mevzuat idareye sadece suç teşkil eden durumlarda değil, dernek ve vakıfların tüzüklerinde belirtilen amaçlara yönelik faaliyetler yürütüp yürütmediklerinin tespiti gibi kurumsal işleyişle ilgili konularda da denetim yapması için yetki vermektedir. Bu tür durumlarla ilgili özel bir düzenleme yoktur. Mevzuat, dernekler ve vakıflar için özel muhasebe standartları getirebilme yetkisini ilgili idarelerin yetkisine bırakmaktadır. Ancak sadece iki muhasebe standardı uygulaması vardır. Daha küçük veya yerel STK'ların yapıları ve doğalarını gözetin basit muhasebe usulü mevcut değildir. İhlal durumunda uygulanacak cezalar çok detaylı bir şekilde mevzuatla düzenlenmiştir. Mevzuat herhangi bir uyarı mekanizması içermeksizin orantısız idari, adli ve para cezaları içermektedir. Dernek ve vakıfların kendiliğinden sona ermesini, faaliyetten geçici alıkoymalarını ve fesih edilmelerini düzenleyen tasfiye ve fesih işlemleriyle ilgili kanunda düzenlemeler vardır. Bu düzenlemelerden bazıları kamu otoritesine geniş karar alma yetkisi vermektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu idaresinin dernek ve vakıfların iç işlerine karışmayacağına garanti altına alındığına ilişkin açık hükümler mevzuata eklenmelidir. Denetim ve cezaları belirleyen yasal mevzuattaki tanım eksiklikleri giderilmelidir. Denetimlerin tüm STK'lar için eşit koşullarda yapılması için sıklığı, süresi ve denetçilere verilen yetkilerin çerçevesi açık bir şekilde mevzuata eklenmelidir. Üçüncü tarafların, iç işlerine müdahalesine ilişkin STK'ları koruma altına alan düzenlemeler yapılmalıdır. STK'lar için ayrı ve basitleştirilmiş bir muhasebe usulü kabul edilmelidir. STK'lara uygulanan cezaların orantılı olacak şekilde yeniden tanımlanması ve ceza öncesinde düzeltme şansı tanıyan uyarı mekanizmaları getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, mevzuatta STK'lar için öngörülmuş cezalar da azaltılmalıdır. "Genel ahlak" gerekçe gösterilerek STK'ların kapatılmasına izin veren mevzuat değiştirilmelidir. Vakıfların ve derneklerin kapatılmasına gerekçe gösterilebilen nedenler de oldukça muğlaktır. Bu muğlaklık giderilerek, uluslararası mevzuatla uyumlu hale getirilmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Devletin, derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların iç işlerine müdahale vakası yoktur. Ağır raporlama koşulları dayatan müdahaleci denetim uygulamaları yoktur. Ender/uç durumlarda yaptırımlar uygulanır; bu yaptırımlar orantılı ve yargı denetimine tâbidir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uygulamada Devletin dernek/vakıfların iç işlerine karıştığına dair örnekler görülmektedir. 2014 anketinin sonuçlarına göre katılımçıların %54'ü devlet müdahalesini "biraz" ya da "oldukça fazla" olarak değerlendirmektedirler. Bu algının ana nedenlerinden biri Gezi Parkı Protestoları sonrasında, başta LGBTİ ve insan hakları örgütleri olmak üzere hak temelli STK'lara yapılmış olan denetimlerdir. Katılımcıların %18'i de devletin doğrudan ya da dolaylı olarak iç işlerine karıştığı görüşündedir. STK'lar ağır raporlama yükümlülükleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Fazla sayıda tutanak ve defter tutma zorunlulukları vardır. Bunun yanı sıra, hazırladıkları yıllık raporlar faaliyetleri, üye oldukları platformlar ve gelir ve giderleri ile ilgili oldukça ayrıntılı (Maliye için hazırlanan finansal raporlamadan ayrı olarak) bilgi içermektedir. STK'lar yılı içinde yurtdışından alınan her bağış/fonu, genel kurullarını veya adres değişikliğinde raporlamakla yükümlüdür. STK'lar idari yükümlülüklerini yerine getirmedikleri ya da eksik veya geç yerine getirdikleri durumlarda yüksek cezalar ile karşılaşmaktadırlar. Bu idari yükümlülükler arasında yurtdışından alınan bir fonun veya genel kurul bildirimini geç yapılması, ya da defterlerin düzgün tutulmaması gösterilebilir. Dernekler, resmi yazışmaların tutulduğu evrak kayıt defterine e-posta yazışmasını eklememeleri durumunda idari ve/ya adli cezalarla karşılaşabilmektedirler. İdari ceza miktarları vakıflar için 500 TL; dernekler için ise 759-1520 TL (2014 yılı için) olarak belirlenmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu denetimlerinin yasal çerçevesi açık hale getirilmelidir. Böylelikle denetimlerin ayrımcılığa yol açmayacak ve nesnel biçimde yürütülmesi güvence altına alınmalıdır. Dernek ve vakıfların iç işlerine karışması yasalarla engellenmelidir. Tutulması zorunlu olan tutanak ve defter sayısı azaltılmalıdır. Yıllık faaliyet raporlarının formatı basitleştirilmeli ve STK'lardan talep edilen bilgiler yalınlaştırılmalıdır. Finansal raporlama zorunlu olmaktan çıkarılmalı ve denetçiler ilgili mali bilgilere vergi dairelerinden erişebilmelidir. Yurtdışından alınan fonlara dair bildirim zorunluluğu kaldırılmalı; bu fonların yasal bildirimleri de yıllık raporlarda yapılmalıdır. Cezalar ve yaptırımlar orantılı hale gelecek şekilde azaltılmalıdır. Ceza öncesi düzeltme yapılmasına imkan verecek etkin uyarı sistemi getirilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt bölüm 1.1: Örgütlenme özgürlüğü			
İlke: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
4. STK'lar faaliyetlerine destek olmak amacıyla özgürce, çeşitli yerel ve yabancı kaynaklardan fon arayışına girebilir ve bu fonlardan yararlanabilirler	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat STK'ların ekonomik faaliyetler yürütmesine izin verir. STK'lar yabancı fonlardan yararlanabilirler. STK'lar bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan ayrılan fonlardan yararlanabilirler. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernek ve vakıfların, ekonomik faaliyetlerde bulunmak için iktisadi işletme kurmaları gerekmektedir. STK'lar için doğrudan ekonomik faaliyet yürütmek mümkün değildir. Dernekler ve vakıflar bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabilirler. Ancak, mevzuatta "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmadığından, yurt dışından alınan üyelik ücretleri ya da bireysel bağışlar dahi bildirimde tabidir. Yurt dışından bir üyenin ödediği aidat veya yapılan küçük bağışların bile her seferinde bildirim yapılması gerekliliği, STK'lara önemli ölçüde iş yükü yaratmaktadır. Dernekler ve vakıflar tüzüklerinde/resmi senetlerinde yazılı amaçları gerçekleştirmek için, şirketler, bireyler ve diğer kaynaklardan bağış ve yardım alabilirler. Ancak Yardım Toplama Kanunu ile getirilen kısıtlar, engeller ve prosedürler STK'ların yardım toplama süreçlerini zorlaştırmaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernek ve vakıfların ekonomik faaliyetler yürütmesi için iktisadi işletme kurma şartı kaldırılmalı ve doğrudan ekonomik faaliyette bulunmalarının yolu açılmalıdır. Yasada "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmalı ve küçük meblağlardaki bağışlar ve üyelik harçları bu kapsamdan çıkarılmalıdır. Her bağışı ayrı bildirme zorunluluğu kaldırılarak tüm bağışların bildirimini yıllık faaliyet raporlarında sunma koşulu getirilmelidir. Yardım Toplama Kanunu, yardım toplamayı kolaylaştıracak ve etkinleştirecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ekonomik faaliyetler yürüten STK'lar için mevzuat yürürlüğe konmalı ve bu STK'lar için yük teşkil etmemelidir. STK'ların yabancı fonlardan faydalanmasına sınırlama getirilmemelidir (ör: idari veya mali zorluk çıkarmak, ön onaylar veya belirli organlar aracılığıyla bu tür fonları sorgulamak/karşı çıkmak). Bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan kullanılan fonları almak kolaydır ve gereksiz masraf veya idari zorluk içermez. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ekonomik faaliyetlerde bulunmak için gerekli prosedürler STK'lar için oldukça zorlayıcıdır. İktisadi işletme kurabilen az sayıda STK olması, bu sürecin ne kadar güç olduğunun bir göstergesidir. Yabancı fonların kullanımı izne tabi değildir, sadece ilgili mercilere bildirim yapılması gerekmektedir. Ancak, yurt dışından alınan her para transferinde bildirim yapılması külfetlidir. Birey, şirket ve diğer kaynaklardan fon/bağış alınmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Nakit bağışların banka transferleri yoluyla yapılması zorunludur. Ancak Yardım Toplama Kanunu STK'ların kamuya açık yardım toplama faaliyetleri yürütmelerini güçleştirmektedir. Kamuya açık yardım kampanyaları sırasında banka hesap bilgilerini internet ya da Facebook üzerinden paylaştıkları gerekçesiyle bazı STK'ların hesapları dondurulmuştur. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların gelir getirci faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilmeli ve amaca yönelik olan bu gibi faaliyetleri vergiden muaf tutulmalıdır. Yıllık faaliyet raporlarında bağışların bildirimini tek zorunluluk haline getirilmelidir. Yardım Toplama Kanunu yeniden düzenlenmelidir. Kurumsal ve bireysel bağışçıları teşvik edecek politikalar ve uygulamaları geliştirilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt-bölüm 1.2: Diğer özgürlükler			
İlke: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1. STK temsilci ve üyeleri, bireysel olarak ya da kuruluşları aracılığıyla, barışçıl toplanma özgürlüğünü kullanabilirler	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve uluslararası standartlara dayalıdır ve toplanma özgürlüğü hakkını ayırım gözetmeksizin herkes için sağlar. Mevzuat, kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış protesto toplantılarına izin verir ve sınırlamaz. Hakkın kullanılması yetkililerden önceden alınacak izne tâbi değildir. Ancak, önceden bildirim gerektiren durumlar olabilir. Hakla ilgili olarak, kamu otoritesi tarafından yapılan yasal herhangi bir engellemeye, toplantıyı düzenleyenler tarafından itiraz edilebilir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Anayasaya göre herkes önceden izin almaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Ancak bu hak, başka yasalar ve yönetmeliklerle dolaylı olarak sınırlandırılmıştır. 18 yaşın altındakiler, yabancı uyruklular ve hukuki ehliyeti olmayanlar gibi kimi grupların toplanma özgürlüğü kısıtlanmış veya yasaklanmıştır. Mevzuata göre toplantı ve gösteri yürüyüşleri 48 saat önceden ilgili mülki amirliğe bildirilmelidir. Bu bildirim yapılmadığında toplantı, gösteri ya da yürüyüş yasalara aykırı sayılır. Bu nedenle yasanın kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış gösterileri yasakladığı söylenebilir. Mevzuatta, eş zamanlı ve karşıt toplantı ve gösterileri düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Her durumda 48 saat önceden bildirim yapılmalıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Ayrıca, mevzuat, toplantı ve gösterilerin zamanlaması, güzergahları ve yerleri ile ilgili kapsamlı bir kısıtlama/yasaklama listesi içermektedir (Örneğin: toplantı, gösteri ve yürüyüşler gece gerçekleştirilemez). STK'ların kamu otoritesi tarafından yapılan yasaklamalara karşı itiraz hakkı ilgili mevzuatta düzenlenmemiştir. STK'lar idari yargıya başvurulabilmektedir ancak bu da kısa zamanda sonuçlanması mümkün olmayan bir hukuki süreçtir. Dolayısıyla etkin bir itiraz yolunun olmadığı söylenebilir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uluslararası standartlarla uyumlu olmayan olan çok sayıda madde içermesi sebebiyle, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilişkili yönetmelikte düzenlemeler yapılması sorunları çözmeyecektir. Bu kanun yürürlükten standartlarla uyumlu yeni bir toplanma özgürlüğü kanunu kabul edilmelidir. Kanun ile barışçı her türlü toplantı ve gösterinin zamana ve mekân onayına dair kısıtları kaldırılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Toplanma özgürlüğü engellenmez ve her türlü grup, hukuki şartlara uygun olarak, istediği yer ve zamanda toplanabilir. Engellemeler, her bir engellenenin nedeni açıklanarak, toplantıyı düzenleyen kişiye itiraz hakkının güvencesi olarak vakit kaybetmeden yazılı olarak ulaştırılmak suretiyle gerçekleştirilir. Kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış ve protesto toplantıları gerçekleştirilebilir ve devlet grupların toplanma hakkını korur ve toplantıyı engellemek veya aksatmak isteyen kişilere karşı gerekli önlemleri alır. STK'ların (bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla) toplanma özgürlüğünü önceden bildirmeden kullandıkları durumlar mevcuttur. Gereken durumlarda bildirim toplantıdan kısa bir süre önce yapılır ve toplantının gerçekleşmesini engellemez. Kolluk kuvvetleri tarafından toplantıyı düzenleyenlerin ya da katılımcıların, önlem amacıyla gözaltına alınması dahil, hiç bir aşırı yetki/güç kullanımı söz konusu değildir. Medyanın toplantıya mümkün olan en yüksek şekilde erişimi vardır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Keyfi uygulamalar gözlemlenmektedir. Aynı gün bir gösteriye izin verilirken bir diğerinin engellendiği örnekler rastlanmaktadır. Kanunun 18. maddesine göre, idarenin, toplantının erteleme veya yasaklanmasına dair kararını en az 24 saat önceden Toplantı Düzenleme Komitesine bildirmesi gerekmektedir. Ancak mevzuat hali hazırda toplantı ve gösterilerin yeri ve zamanına dair sınırlandırmalar getirmektedir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda eş zamanlı veya karşıt toplantı ve gösterilere dair özel hükümler yoktur. Toplantı veya yürüyüş yapılmasına engel olanlar ve huzur ve sükûnu bozanlar için cezalar öngörülmüştür. STK'ların bildirmsiz toplantı ve gösteri yapmaları izinsiz gösteri olarak sayıldığı için toplanma özgürlüğü sınırlanmaktadır. Hükümet yanlısı grupların bildirmsiz toplantı ve gösteri yaptığı durumlarda kolluk kuvvetleri tarafından engellenmediği ya da orantısız güçle karşılaşmadıkları örnekler görülmüştür. Barışçıl gösterilerde polislin dayak, biber gazı, kimyasal madde ya da su kullanımı da dahil olmak üzere aşırı güç kullandığı bir çok vaka yaşanmıştır. Hükümetin politikalarını eleştiren toplumsal grupların bir araya geldiği birden çok vakada, Güneydoğu'da Kürt Sorunu ile ilgili gösterilerde, Gezi Parkı gösterilerinde, Taksim Meydanı'ndaki gösterilerde ve Soma'da maden kazası sonrası düzenlenen toplantılarda kolluk kuvvetlerinin orantısız güç kullandığı gözlemlenmiştir. Medyanın toplantılara katılma hakkı vardır ancak bu konuda teşvik edici bir düzenleme yoktur. Ayrıca, bazı durumlarda gazetecilerin hakaretlere, engellemelere hatta fiziksel şiddete maruz kaldıkları ve polis tarafından sorgulandıkları veya gözaltına alındıkları gözlemlenmiştir. Kimi vakalarda basın mensuplarının fotoğraf ya da video çekmeleri engellenmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevcut kanun, hakkın kullanımını son derece kısıtlamaktadır ve idareye geniş yetki sağlamaktadır. Kanunda değişmesi gereken oldukça çok sayıda madde olmasından dolayı, bir revizyon yapılması yerine, tamamen yürürlükten kaldırılması ve yerine hakkın kullanımını uluslararası standartlarla uyumlu hale getiren bir kanun kabul edilmelidir. Toplantı ve Gösteri düzenlenmesi ile ilgili esas sorunlar uygulamada görülmektedir. Kanunda gerekli değişiklikler yapılarak idarenin keyfiyeti sınırlandırılmalı ve özgürlüğün kullanımı sağlanmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt-bölüm 1.2: Diğer özgürlükler			
İlke: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
3. Sivil toplum temsilcilerinin bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla, her türlü medya yoluyla, güvenli şekilde bilgi edinme ve paylaşma hakkı vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, her türlü bilgi kaynağı aracılığıyla iletişim ve bu kaynaklara erişim olanağı sağlar. Yasal engellemeler mevcutsa bunlar istisnai, az sayıda ve uluslararası insan hakları hukukuna dayalıdır. Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gerekçesiz izlenmesini ve kullanıcılara ait bilgilerin yetkililer tarafından alınmasını yasaklar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Herkes için haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği Anayasa ile garanti altına alınmıştır. Ancak kamu kurumlarına uluslararası standartların gerisinde kısıtlama kararı yetkisi veren düzenlemeler mevcuttur. İlgili yasa uyarınca millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> İnternetin kullanım hakkının sınırlandırılmasına ilişkin hükümet ve kamu kuruluşlarına geniş yetkiler veren düzenlemeler ifade özgürlüğünün sağlanmasını için sınırlandırılmalıdır. Kanunda yer alan muğlak ifadelerin (genel sağlık, genel ahlak vb.) tanımları netleştirilmeli ve uluslararası standartlar çerçevesinde düzenlenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uygulamada, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, hiç bir bilgi kaynağına erişimde engelleme söz konusu değildir. İnternet erişimi yaygın ve ucuz maliyetlidir. İnternet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gerekçesiz izlenmesi ve kullanıcılara ait bilgilerin yetkililer tarafından alınması gibi bir uygulama ya da bildirilmiş böyle bir durum yoktur. Sosyal ağ gruplarının üyelerinin polisten kötü muamele görmesi söz konusu değildir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> İnternet sansürü yaygındır ve geçtiğimiz yıllarda uygulaması artmıştır. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun siyasi ifade özgürlüğünü önemli ölçüde olumsuz etkilemiştir. Özellikle muhalif görüşlere ait web siteleri olmak üzere çeşitli web sitelerine erişimin engellenmesi alternatif görüşlere ulaşmanın yollarını tıkamıştır. Engelliweb.com websitesinin Temmuz 2014 verilerine göre, 2008 yılından beri 51043 web sitesi için erişime engelleme kararı verilmiştir. Telekomünikasyon ve İletişim Başkanlığı tarafından erişime engellenmiş web sitelerinin toplam sayısı 19.363'ü bulmuştur. 2014 TÜİK verilerine göre son üç ay içerisinde toplam nüfusun %53,5'i internete erişim sağlamıştır. 2004 yılında bu oran sadece %23,6 idi. İnternet kullanımı geçtiğimiz yıllarda önemli ölçüde artsa da bölgesel farklılıklar devam etmektedir. Bununla beraber, fiyatların düşmesi ve bant genişliğinin artmasına rağmen, özellikle yaşlı nüfus için teknolojik okuryazarlığın olmaması sebebiyle internet kullanımı sınırlı kalmaktadır. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun internette yayınlanan içerikler ile ilgili suçları yeterli seviyede tanımlamamaktadır. Bu durum, keyfi uygulamalara yol açmaktadır. 2014 İnternet'te Özgürlükler Raporu'na göre Türkiye'de internet kullanıcıları sıklıkla tutuklanmakta, yasal kovuşturmayla veya yaptırımlara maruz kalmaktadırlar. Rapora göre kullanıcıları cezalandırma veya içerikleri siyasi, sosyal ya da dini gerekçelerle kısıtlama kararları Türkiye'de internetin özgür kullanımını sınırlandırmaktadır. Üst düzey yetkililer sosyal medyayı birçok kez Türkiye toplumuna tehdit olarak tanımlamıştır. 2014 yılında Uluslararası Af Örgütü, Gezi Parkı eylemleri sırasında Twitter üzerinden mesajları gerekçe gösterilerek tutuklanan ve yargılanan 29 kişinin duruşmalarını raporlamıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun uluslararası standartlara uygun olacak şekilde revize edilmelidir.

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE

STK'lar faaliyetlerini sürdürebilmek için kaynaklara erişme ihtiyacı duymaktadırlar. İzleme Matrisi, STK'lar tarafından genel olarak kullanılan kaynak türlerini, mali yardımlar (vergi avantajları, gelir getirici faaliyetler, bağışlar ve kamu desteği) ve insan kaynakları (çalışanlar ve gönüllüler) olarak ayırmaktadır. Bu bölümdeki temel ilkeler, STK'ların kendi gelirlerini oluşturma ve yerel

kaynakları harekete geçirme becerilerinin desteklenmesi için teşvik edici vergilendirme uygulamalarından faydalanmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Kamu desteği olması durumunda, temel ilke bu yardımın şeffaf bir biçimde yapılması ve hesapverilebilir şekilde kullanılması yönündedir. Üçüncü ilke istihdam, gönüllülük ve STK'lara diğer katılım yolları ile sürdürülebilir insan kaynağının geliştirilmesini teşvik edecek ve kolaylaştıracak kamu politikalarının ve hukuki koşulların gerekliliğini vurgulamaktadır.

ÖNCELİKLİ BULGULAR:

Vergi Muafiyeti ve Kamu Yararı statüleri, sınırlı sayıda STK'ya Bakanlar Kurulu kararı ile verilmektedir. Bu statüleri kazanmak STK'lar açısından bürokratik, politik ve şeffaf olmayan süreçlerden geçmeyi gerektirse de, bu statülerin sağladığı ayrıcalıklar oldukça sınırlıdır. Ayrıca, yardım toplamanın kanunla düzenlenmesi, çok sayıda koşula bağlanması ve süreyle sınırlandırılması gibi yaklaşımlar STK'ların finansal sürdürülebilirliklerini ve mali kaynaklara erişimlerini zorlaştırmaktadır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
Sivil toplum için ayrılan kamu fonlarının tahsis edilmesinde kolaylaştırıcı olacak, koordinasyonu sağlayacak ve denetleyecek ayrı bir kamu kuruluşu ve kamu fonu mekanizması yoktur. STK'ların faydalanabildiği kamu fonlarının dağıtılmasında şeffaflık ve hesap verilebilirlik kriterlerini karşılamamaktadır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

ÖNCELİKLİ ÖNERİLER:

STK'ların finansal sürdürülebilirliğini destekleyen vergi kanunları kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmelidir. Vergi muafiyeti uygulamaları AB ülkeleriyle uyumlu hale getirmelidir. Yardım Toplama Kanunu, STK'ların izin alma zorunluluğundan muaf olacakları biçimde düzenlenmelidir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
STK'lara sağlanan kamu finansmanın temel süreçlerini düzenleyen bir çerçeve belge ya da mevzuat hazırlanmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.1: STK'lar ve bağışçılar için vergisel/mali uygulamalar			
İlke: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1.STK'ların farklı gelirleri için vergi avantajları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat, STK'ların kâr amacı gütmeyen faaliyetlerini destekleyen tüm hibe ve bağışlar için vergi muafiyeti sağlar. 2. Mevzuat, STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlar. 3. Mevzuat, STK'ların pasif yatırımları için vergi avantajları sağlar. 4. Mevzuat, ana varlık oluşturmaya izin verir ve ana varlıklar için vergi avantajları sağlar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların aldıkları hibeler ve bağışlar vergiden muaftır. 2. Ekonomik faaliyetler için özel avantajlar söz konusu değildir. Dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri ticari işletmelerden farklı ve ayrıcalıklı olarak değerlendirilmemektedir. 3. Vakıfların menkul kıymetlerinden elde ettikleri gelirlerde vergi avantajı yoktur. Vakıf ve dernekler gayrimenkullerinden kira, iştirak hisselerinden ve hisse senetlerinden temettü, tahvil, TL ve döviz yatırımları üzerinden de faiz geliri elde edebilirler. Gelir Vergisi Kanunu'na göre, bu gelirlerin hepsi üzerinden gelirleri ödeyenler tarafından stopaj yoluyla vergi kesintisi yapılması gerekir. 4. Mevzuat ana varlık oluşturmaya izin verir. STK'lar, ana varlık bağışlarında Veraset İntikal ve Kurumlar Vergilerinden muaftır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vergi muafiyetlerinin sınırı genişletilmelidir. 2. STK'ların ekonomik faaliyetleri için belli istisnalar tanımlanmalıdır. 3. STK'ların pasif yatırımlarında ortaya çıkan vergiler kaldırılmalıdır. 4. Vakıf ve derneklerin yardım toplama faaliyetleri Yardım Toplama Kanunu kapsamından çıkartılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bildirilen hibeler/bağışlar doğrudan ya da dolaylı (gizli) vergiye tâbi değildir. 2. STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlanır ve bu STK'ların faaliyetini destekler. 3. Pasif yatırımlar STK'lar tarafından değerlendirilir ve bu nedenle hiç bir yaptırım uygulanmaz. 4. Ana varlıklar prosedüre bağlı büyük zorluklar çıkmadan oluşturulur ve idari yükler veya yüksek maliyet olmaksızın özgürce işletilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bağış ve hibeler vergiden muaftır. Dernek ve vakıfların merkezleri dışında bağış toplama ve gelir getirici faaliyetler yürütmesi Yardım Toplama Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun yardım toplamaı ağır bürokratik kurallara bağlamakta olup STK'ların mali sürdürülebilirliğini teşvik etmemektedir. 2. İktisadi faaliyetler için herhangi bir vergi istisnası yoktur. 3. Pasif yatırımlarda bulunmak serbesttir ancak farklı vergi uygulamaları söz konusudur. 4. Vakıflar için ana varlık oluşturmak zorunludur. Ana varlık oluşturulmasında veya işletilmesinde idari bir zorluk bulunmamaktadır. Vakıflar için asgari ana varlık tutarı 2014 yılında 55.000 TL'ye yükseltilmiştir. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.1: STK'lar ve bağışçılar için vergisel/mali uygulamalar			
İlke: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2. Bireysel ve kurumsal bağışlar için teşvikler sağlanır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat, STK'lara yapılacak bireysel veya kurumsal bağışlar için vergi indirimleri sağlar. 2. Vergi indirimine tâbi bağış almak için net koşullar vardır ve bunlar çeşitli kamu yararına faaliyetleri içerir. 3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ile ilgili devlet politikaları STK'ların ihtiyaçlarını göz önüne alır ve programlarına dahil eder. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerçek ve tüzel kişilerin sadece vergi muafiyeti olan vakıflara ve kamu yararı statüsü bulunan derneklere yaptıkları bağışlarda %5 oranında vergi indirimi uygulanmaktadır. Bordrolu olarak çalışan gerçek kişiler tarafından yapılan bağışlarda vergi indirimi uygulaması yoktur. 2. Vergi indirimi için gerekli olan koşullar mevzuatta düzenlenmiştir. Koşullar ilgili mevzuatta açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, yasa maddeleri oldukça karmaşıktır ve anlaşılabilirliği için yasal/teknik bilgi gerekmektedir. Ayrıca, yüksek dilimdeki vergi indirimleri sadece belirli alanlarda faaliyet yürüten STK'lara sunulmaktadır. 3. Devletin, STK'ların ihtiyaçlarını gözeten bütüncül bir KSS politikası ya da stratejisi bulunmamaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kurum ve bireylerin yapacağı bağışlardaki vergi teşvikleri artırılmalıdır. Bordrolu çalışanların bağışlarının vergiden düşülmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. 2. Vergi muafiyeti alabilecek kuruluşların çerçevesi genişletilmelidir. Yasalardaki ifadeler yalınlaştırılmalıdır. 3. KSS politikaları teşvik edilmeli ve belli vergisel istisnalar tanımlanmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bireysel ve kurumsal bağışlarla ilgili vergi indirimi almak için işlevsel bir prosedür mevcuttur. 2. STK'lar kurumsal sosyal sorumluluğun desteklenmesi konusunda devletin ortaklarıdır. 3. İnsan hakları ve izleme kuruluşları da dahil, kamu yararı açısından temel alanlarda faaliyet gösteren STK'lar vergi indirimine tâbi bağışlardan yararlanabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bireysel ve kurumsal bağışlar için vergi indirimi Bakanlar Kurulu tarafından verilen özel bir statü olan vergi muafiyeti (vakıflar) ve kamu yararı (dernekler) statüleri ile sınırlandırılmıştır. Bu statülerin alınması uzun ve politik bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Vakıfların %5'i; derneklerin %0,04'ü bu statülere sahiptir. Yerel danışma toplantılarına katılan STK'lar, yardım toplamanın genellikle zorlandıkları bir alan olduğunu ifade etmekte; bağış ve üyelik aidatlarını toplamakta güçlük çektiklerini belirtmektedir. 2. KSS ile ilgili özel bir düzenleme veya teşvik mekanizması bulunmamaktadır. 3. Yalnızca vergi muafiyeti ve kamu yararı statüsüne sahip kuruluşlara yapılan bağışlarda vergi indiriminden yararlanılmaktadır. Hak temelli kuruluşlar, kamu yararı statüsü almakta özellikle zorlandıkları ifade etmektedirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu yararı ve vergi muafiyeti statüleri ile ilgili prosedürler yasalarda açıkça tanımlanmalı ve uluslararası standartlar ile uyumlu hale getirilmelidir. Bu tanıma göre kamu yararı statüsü edinmek daha kolay ve yaygın hale getirilmelidir. Kamu yararı statüsü alma sürecinin her aşaması STK'ların katılımına açılmalıdır. 2. KSS politikaları ve programları tüm kamu kurumları tarafından desteklenmeli ve özel sektörün katkısı teşvik edilmelidir. 3. Kamu yararı ve vergi muafiyeti statülerini edinme kriterleri açıkça ifade edilmeli ve herkesin erişimine açılmalıdır. Kriterler belirlenirken STK'ların katılımı sağlanmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.2: Kamu desteği			
İlke: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1. STK'ların kurumsal gelişimi, proje desteği, AB'nin ortak yatırımları ve diğer mali yardımlar için kamu fonları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğini, proje desteğini ve AB destekli projelerin ortak finansmanını düzenleyen bir mevzuat veya ulusal politika (belge) vardır. Kamu fonlarının STK'lara dağıtılması için ulusal seviyede bir mekanizma vardır. STK'lara ayrılan kamu fonları devlet bütçesinde açıkça planlanır. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecinin her aşamasına katılımı için açık prosedürler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu destekleri için bütüncül bir mevzuat yoktur. Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB), Türkiye'de Avrupa Birliği tarafından finanse edilen programlar çerçevesinde dağıtılan hibelerin, gerçekleşen iş, mal ve hizmetlerin Avrupa Birliği idari usullerine uygun biçimde kullanılmasını sağlar. AB fonları için ulusal bir birim (MFİB) mevcuttur. Diğer fonlar münferit olarak ilgili kamu kurumları ve bakanlıklar tarafından dağıtılır. Devletin bütçesinde kar amacı gütmeyen kuruluşlara nakit transferi yapılmasına ilişkin bir madde yer alsa da; kar amacı gütmeyen kuruluşların tanımı ve türleri belirtilmemiştir. Ayrıca bütçede yer alan nakit transferinin yüzdesi netleştirilmemiştir. Bütçede bu kalemden yapılan harcamaların toplamına ulaşmak mümkündür ancak hangi kuruluşların ne tür faaliyetler için bu fondan yararlandıkları bilgisine ulaşılamamaktadır. Türkiye'de Milli Piyango gelirleri STK'ları desteklemek için kullanılmamaktadır. STK'ların kamu fonlarının dağıtım sürecinde yer almasıyla ilgili özel bir düzenleme mevcut değildir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu finansmanı ve fon dağıtımı için mevzuatta ilgili değişiklikler yapılmalı ve ulusal bir strateji geliştirilmelidir. Kamu finansmanı ve fon dağıtımının koordinasyonundan sorumlu ulusal bir yapı veya mekanizma oluşturulmalıdır. STK'lara dağıtılan fonlar, ne tür faaliyetler için dağıtıldığı bilgisini de içerecek şekilde kamu kuruluşları tarafından senelik olarak ilan edilmelidir. Fon dağıtım süreci şeffaf olmalı ve her aşamada STK'ların katılımına açık olmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevcut kamu fonları STK sektörünün ihtiyaçlarını karşılar. Kamu fonunun dağıtımı ve/veya dağıtımının izlenmesi konusunda belirgin yetkisi olan kamu kurumları mevcuttur. Fon tahsisi öngörülebilirdir, yıldan yıla büyük değişiklikler göstermez ve STK'lara ayrılan bütçedeki meblağın anlaşılması kolaydır. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecine katılımı şeffaftır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların kurumsal altyapılarını ve faaliyetlerini destekleyen düzenli ve sürekli bir kamu fonu bulunmamaktadır. Bakanlıklar tarafından STK'lara aktarılan bazı fonlar vardır ancak bu kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Kamu fonları, STK'lara genellikle Bakanlıklar ve proje ortaklığı mekanizmaları aracılığıyla tahsis edilmektedir. Hibe tahsisi veya hizmet sözleşmeleri nadiren kullanılmaktadır. Bakanlıkların STK'lar ile proje ortağı olduğu örnekler rastlanmaktadır. Ancak bu örneklerde proje masraflarının yalnızca yarısı Bakanlıklar tarafından karşılanmaktadır. Bakanlıklar dağıtılan fonunun izlemesinden de sorumludur. Genel bütçe denetimi Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. STK'ların kamu finansmanını denetleyen özel bir yapı yoktur. Kamu fonları şeffaf yöntemlerle dağıtılmadığı için, STK'lara tahsis edilen fonları öngörmek mümkün değildir. Fon miktarının tespiti Bakanlıkların inisiyatifine bırakılmıştır ve yıldan yıla değişiklik gösterebilmektedir. Kamu fonları şeffaf yöntemlerle dağıtılmamaktadır. STK katılımını belirleyen kurallar tanımlanmamıştır. Yerel istişare toplantılarında kamu finansman sürecinin hesap verebilirlik ve şeffaflık açısından gelişmeye en açık alanlar olduğu belirtilmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bakanlıkların STK'lar ile proje ortaklığında masrafların % 50'sinin karşılanması kuralı kaldırılmalıdır. STK'lara ayrılan kamu kaynağı artırılmalıdır. Kamu finansmanının miktarı bütçede açıkça belirtilmeli ve herkese açık, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmelidir. Denetim süreçleri STK katılımına açık hale getirilmelidir. Kamu finansmanına dair bir davranış kodu (iyi örnekler) geliştirilerek, yürürlüğe konmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.2: Kamu desteği			
İlke: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2. Kamu fonları, belirlenmiş ve şeffaf bir yöntemle dağıtılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu fonu dağıtım sürecinde prosedür şeffaf ve yasal yönden bağlayıcıdır. Seçim için kriterler açık ve önceden duyurulur. Karar verme aşamasında anlaşmazlıkların çözümüyle ilgili kesin prosedürler mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu fonlarının dağıtım süreci ile ilgili kapsayıcı bir düzenleme yoktur. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve mali kontrolü düzenlemektedir. "Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik" genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerinden, kamu yararı gözetilerek dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri teşekküllere yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bazı bakanlıklarda ise fonların dağıtılması ile ilgili başvuru yönergeler hazırlanmış, fon miktarları önceden belirlenmiş ve fonları almaya hak kazanan kuruluşların isimleri duyurulmuştur. Kamu fonu dağıtımını ilgili kararlar Bakanlıklarda oluşturulan komisyonların takdirlerine bırakılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, komisyon kararları; başvuran projelerin tamamını ve seçilen projelerin tercih edilme nedenlerini belirtmemektedir. Birkaç bakanlık haricinde, kamu kurumları 26231 sayılı Yönetmelik'in hükümlerine uymamaktadır. Kamu fon ve destekleri için kapsayıcı kurallar yoktur. Seçim kriterlerinin de yer aldığı başvuru kılavuzları hazırlayan ve bu kılavuzları yayınladıkları Bakanlıklar vardır. Ancak çoğu Bakanlık tarafından seçim kriterleri açıklanmamaktadır ve keyfi uygulamalar gözlemlenmektedir. Seçim kriterlerinden doğan anlaşmazlıklarla ilgili düzenlemeler mevcuttur. Ancak bu prosedürler Bakanlıklar arasında farklılık göstermektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu fonu dağıtım süreci şeffaf kriterlere dayalı olmalıdır. Belediyeleri ve valilikleri de kamu finansman kullanımları ile ilgili hesapverebilir kılacak yeni bir yönetmelik hazırlanarak, yürürlüğe konmalıdır. Seçim kriterlerini standart hale getiren, tarafsızlığı ve bağımsızlığını sağlayan bir davranış kodu geliştirilmelidir. Proje finansmanı kararları ve Kamu-STK işbirliği için seçilen STK'ların seçim süreçleri ve proje yönetim süreçleri bağımsız denetime tabi tutulmalıdır. Seçim sürecindeki anlaşmazlıklarda STK'ların itiraz hakkı bulunmalıdır. İtiraz süreci yasalarla açıkça tanımlanmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Fon tahsis prosedürleriyle ilgili ve fon ayrılan projelerle ilgili bilgiler kamuoyuna açıktır. Kamu kurumları prosedüre uygun hareket eder ve düzenli bir şekilde uygular. Başvuru koşulları STK'lar için masraflı ve bürokratik açıdan zor değildir. İhaleler adil ve çıkar çatışması durumları önceden bildirilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar için ayrılan kamu fon ve destekleri için başvuru ve diğer süreçleri düzenleyen şeffaf mekanizmalar olmadığından; Bakanlıklar tarafından sivil topluma tahsis edilen fonların toplam bütçesi, seçim kriterleri ve seçim koşulları çoğu zaman belirtilmemektedir. AB finansmanı dışında kalan Bakanlık fonları için ortak uygulamalar bulunmamaktadır. Bakanlıklar toplam bütçeyi ilan etseler bile kaynakların dağılımı ile ilgili ayrıntılı bilgiler paylaşılmamaktadır. Birkaç bakanlık dışında kamu kurumlarının büyük çoğunluğu 26231 sayılı Yönetmelik'teki hükümlere uymamaktadır. Bakanlıkların STK'lara mali destek sağlaması ile ilgili ortak bir anlayış ve uygulamanın henüz oluşmadığı görülmektedir. Kamu fonlarına başvurmak STK'lar için ek bir maliyet yaratmamaktadır. Bürokratik koşullar fonlar arasında değişiklik gösterebilmektedir. İhalelerin ne kadar adil yürütüldüğünün tespit edilmesini sağlayacak veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Tüm kamu kurumları 26231 sayılı Yönetmelik'in hükümlerine uymalıdır. Standart prosedürler işletilmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.3: İnsan kaynakları			
İlke: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1. STK'lar tüm diğer işverenlerle eşdeğer tutulur.	Mevzuat: 1. STK'lar yasalar ve politikalar bakımından diğer tüm işverenlerle eşdeğer tutulur.	Mevzuat: 1. STK'lar, diğer tüm işverenler gibi İş Kanunu'na tabidir. STK'ların çalışanlarına yönelik özel bir yönetmelik ya da uygulama yoktur.	Mevzuat:
	Uygulama: 1. İstihdam teşvikleri ve programları sunuluyorsa, STK'lar diğer tüm işverenlerle eşdeğer tutulur. 2. Üçüncü sektördeki istihdam istatistikleri düzenli olarak takip edilir.	Uygulama: 1. Çeşitli istihdam teşvik programları uygulansa da STK çalışanları hiçbir programın kapsamına dahil edilmemiştir. 2. Dernek ve vakıflara dair istatistiki veriler DDB ve VGM tarafından tutulmakta ve güncellenmektedir. VGM vakıf çalışanlarına dair istihdam istatistiklerini en son 2013 yılında yayınlamıştır. DDB ise bu verileri 2014 yılı itibarıyla yayımlamaya başlamıştır.	Uygulama: 1. VGM ve DDB düzenli olarak bu verileri paylaşmalı ve istihdam istatistikleri TÜİK ile entegre edilmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt-bölüm 2.3: İnsan kaynakları			
İlke: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2. Gönüllülük için elverişli politikalar ve mevzuat vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat gönüllülüğü teşvik eder, en doğru idari uygulamaları içerir ve aynı zamanda kendiliğinden gelişen gönüllülük uygulamalarına izin verir. 2. Gönüllülüğün gelişmesi ve özendirilmesi için teşvikler ve devlet destekli programlar vardır. 3. Gönüllülükle ilgili STK ve gönüllü arasındaki ilişkiyi açıkça tanımlayan süreçler ve koruyucu önlemler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gönüllülükle ilgili özel bir düzenleme mevcut değildir. Gönüllülük ve gönüllüler ile çalışmanın yasal dayanağı olmadığı için gönüllüler ile çalışmak kaçak işçi çalıştırmak yönünde değerlendirilebilmektedir. 2. Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumlarında sosyal sorumlulukla ilgili dersleri özendirmektedir. GAP İdaresi Başkanlığı'na bağlı Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) gönüllülükle ilgili çalışmalar yürütmektedir. Üniversiteler sosyal sorumlulukla ilgili dersler açmaktadır. Ancak bütüncül bir devlet politikası mevcut değildir. Bazı kamu kurumlarının (Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Kadıköy Belediyesi) gönüllülük programları vardır. 3. STK ve gönüllü arasındaki ilişkileri düzenleyen özel bir düzenleme mevcut değildir. Bazı STK'ların kendi gönüllülük politikalarını geliştirdikleri bilinmektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gönüllük, İş Kanunu'nda STK ile gönüllü arasındaki ilişkiyi olarak tanımlanmalıdır. Farklı gönüllülük biçimlerini kapsayacak şekilde bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teşvikler ve programlar şeffaf ve STK'ların faydalanmasına açıktır. Politika belgesi, strateji belgesi ya da mevzuat tam olarak uygulanmakta, izlenmekte ve dönemsel olarak, katılımcı bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. 2. Gönüllülük esasına dayalı faaliyetlerin düzenleyicileri ya da gönüllüler için idari prosedürler karmaşık ve masraflı değildir. 3. Gönüllülük her şekilde olabilir; gönüllülüğün engellendiğine dair hiç bir şikayet yoktur. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konuyla ilgili özel bir mevzuat veya politika belgesi bulunmamaktadır. Ulusal Gönüllülük Komitesi gönüllülük alanında çalışan STK'lar, kamu kuruluşları ve bireysel katılımcıların bir araya gelmesiyle 2013 yılında kurularak ulusal düzeyde uygulanacak gönüllülük stratejisinin geliştirilmesi için çalışmalarına başlamıştır. 2. Özel bir düzenleme yoktur. Kurumlar (kamu veya özel) farklı düzenlemeler takip etmektedirler. 3. Gönüllü çalışma ile ilgili bir yasal dayanak olmadığı için, gönüllülerle çalışan bir STK'nın sigortasız işçi çalıştırmak gereğiyle yüklü bir mali cezaya çarptırıldığı bilinmektedir. 	<p>Uygulama:</p>

BÖLÜM 3: KAMU-STK İLİŞKİSİ

Üçüncü ve son bölüm, Kamu-STK ilişkilerine odaklanır. Bu bölümdeki ilkeler hükümet-STK ilişkisine uygulanabileceği gibi STK-meclis ve yerel yönetimler ilişkilerini izlemek için de kullanılabilir. Bu bölüm kendi içinde üç alt bölüme ayrılmıştır. İlk alt bölüm, Kamu-STK işbirliğinin ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi için bir stratejik yaklaşımın oluşturulması ve işbirliği için yasal çerçeve ve uygulamalar

ile ilgilidir. İkinci alt bölüm, politika ve yasaların vatandaşlar ve STK'ların etkin katılımıyla yapılması için artan talep ve bu yönde uygulanması gereken politikalara dikkat çeker. Üçüncü alt bölüm ise, yeni bir alan olarak çeşitli hizmetlerin (örn: sağlık, sosyal hizmetler, araştırma vb.) ihale yoluyla veya delege edilerek STK'lar tarafından sağlanması ve bu çerçevede artan işbirlikleri ile ilgili konuları içermektedir.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

Kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının ilişkilerini düzenleyen ulusal strateji ve yasal çerçeve mevcut değildir. STK'ların karar alma mekanizmalarına katılımı sağlanamamaktadır.	Bölüm	3
	Alt-Bölüm	3.1

ÖNCELİKLİ ÖNERİLER

Kamu-sivil toplum işbirliği süreçlerini düzenleyen temel mevzuat ve politika belgeleri katılımcı şekilde hazırlanmalıdır. Tüm yasa yapım süreçlerine STK'ların katılımı şart olmalıdır.	Bölüm	3
	Alt-Bölüm	3.1

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi			
Alt-bölüm 3.1.: İşbirliği için çerçeve ve uygulamalar			
İlke: Kamu-STK işbirliği ve STK'ların kapasitesinin güçlenmesi için stratejik yaklaşım mevcuttur.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2. Devlet, politikalar ve stratejiler aracılığıyla, sektörün gelişmesinin ve sektörle işbirliğinin önemini kabul eder.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK ilişkisi ve sivil toplumun gelişmesiyle ilgili çalışan ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (İşbirliği Dairesi/Birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, Konsey) vardır. 2. İlgili kurumun karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımını sağlayan ve bağlayıcılığı olan kuralları vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu kurumları ile STK'ların ilişkilerini yöneten bir yasal çerçeve, ulusal kurum ya da mekanizma mevcut değildir. 2. Bağlayıcılığı olan hükümler ya da düzenleme yoktur. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, STK'lara danışmayla ilgili hükümlere yer verir. Ancak, yasa tasarılarında STK'lara danışılması zorunlu kılınmamış ve bakanlıkların inisiyatifine bırakılmıştır. Yalnızca Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, kamu kurumlarının beş yıllık stratejik planlarını oluştururken STK'lara danışmalarını zorunlu kılmaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sivil toplum ile işbirliği kamu kurumları açısından stratejik önem taşımamaktadır. Sivil toplumla ilişkileri doğrudan yönetecek kamu kurumu ya da kurumları oluşturulmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK işbirliğini yönetmek amacıyla oluşturulan kurumun Kamu-STK diyalogunu kolaylaştıracak yeterli kaynağı ve bu hedef doğrultusunda oluşturulmuş çalışma programı vardır. Kurum, sivil toplumun karşılaştığı zorlukları ve gelişmesi için gereken adımları değerlendirmeye açıktır. 2. STK'lara düzenli olarak danışılır ve ilgili kamu kurumlarının karar alma süreçlerinde STK'ların etkin katılımı sağlanmıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. DDB ya da VGM nezdinde Kamu-STK ilişkilerini yönetecek bir yapı yoktur. DDB ve VGM düzenleyici ve denetleyici kurumlardır. Kamu-STK işbirliğini yönetecek herhangi bir kurum bulunmamaktadır. 2. Eşitlikçi, sürdürülebilir ve erişilebilir mekanizmaların yokluğunda bütüncül bir uygulamadan söz edilememektedir. TÜSEV'in 2014'de gerçekleştirdiği yerel istişare toplantılarının değerlendirme raporuna göre: "STK'lar yasama süreçlerine nadiren katılabilirler ve katıldıklarında da danışma tek taraflıdır." 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi			
Alt-bölüm 3.2: Politika geliştirme ve karar alma süreçlerine katılım			
İlke: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1.STK'ların karar alma sürecine katılımını, dolayısıyla STK katkısının zamanında olmasını sağlayan standartlar vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılımı konusunda, her politika oluşturma sürecinde yerine getirilmesi gereken asgari koşulları belirleyen en doğru düzenleyici uygulamalarla uyumlu, açıkça tanımlanmış standartlar vardır. 2. Kamu politikaları, kamu kurumlarındaki işlere STK katılımı konusunda, kamu personeline eğitim programları/egitimler sağlar. 3. Hükümetin, ilgili bakanlıkların ve diğer devlet kurumlarının iç düzenlemelerinde, STK katılımını koordine etmek, izlemek ve raporlamak için, belirlenmiş birimler ya da personel vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların karar alma süreçlerine katılımı ile ilgili kurallar Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te belirtilmiştir. Yönetmelikte STK'lara danışma zorunluluğu olmamasından dolayı STK'ların süreçte katılımı davet usulü ile ve genel olarak kararlar itiraz etme veya onaylama şeklinde gerçekleşmektedir. 2. Bütüncül bir yaklaşım yoktur. TÜSEV'in 2014 yılında yayımladığı yerel istişare toplantıları çıktıları ve raporu kamu personelinin STK'ların demokratik yönetim açısından önemine, temel insan haklarına ve hak temelli düşünceye dair bilgi ve farkındalığının düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle kamu personeli, STK'larla iletişim kurmakta ve STK'ların karar alma süreçlerine katılımını sağlamakta zorlanmaktadır. 3. Münferit olarak ilgili bakanlıkların ve kamu kurumlarının çeşitli birimlerinde sivil toplum ile işbirliklerini yürüten kişiler çalışmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nda STK'larla diyalog ve iletişimden sorumlu personel görev yapmaktadır. Kimi Bakanlıkların beş yıllık stratejik planlarına sivil toplumla işbirliklerinin geliştirilmesi hedefinin eklenmesi olumlu bir gelişmedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'ların karar alma süreçlerine katılımını tanımlayan mevzuat kamu açısından bağlayıcı değildir. Sivil toplum katılımının garanti altına alınmasını düzenleyen hükümler, standartlar ile birlikte ilgili mevzuata eklenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu kurumları, politika/yasal girişimlerin başlangıç aşamasında, ilgililenen tüm STK'ları, yorumlarını almak üzere düzenli olarak davet eder. 2. STK'lara, taslak belgelerin içeriğiyle ve danışma sürecinin ayrıntılarıyla ilgili yeterli bilgi sağlanır ve cevap vermek için gerekli süre tanınır. 3. Danışma sürecinin sonuçlarına dair geribildirim, bazı önerilerin neden dikkate alınmadığının açıklamasıyla birlikte, kamu kurumları tarafından paydaşlara açık ve yazılı olarak yapılır. 4. Kamu politika taslaklarını hazırlamakla görevli kamu personelinin çoğu gerekli eğitim programlarını/egitimi başarıyla tamamlamıştır. 5. Kamuoyuna danışma sürecini koordine eden ve izleyen birimler/personelin çoğu konu hakkında bilgili ve yetkindir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK ilişkileri süreklilik arz etmemektedir ve kamu kurumlarının yöneticilerinin inisiyatifine bırakılmıştır. Kamusal politikalara STK katılımını düzenleyen, eşitlikçi ve sürekliliği olan erişilebilir mekanizmalar bulunmamaktadır. Sivil toplum-kamu işbirliğini düzenleyen resmi prosedürler ya da eylem planları olmadığından kamu kurumları farklı şekillerde hareket edebilmektedir. 2. Mevzuat hazırlama usul ve esaslarını düzenleyen yönetmelik, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve STK'ların taslaklara otuz gün içinde görüş verebileceğini, aksi takdirde olumlu görüş verilmiş sayılacağını belirtmektedir. Uygulamada görüş istendiği nadir durumlarda STK'lara otuz günden çok daha kısa süre tanınmaktadır. 3. Danışma süreçlerine dair geri bildirim, müzakere ve birlikte çalışma yöntemlerini belirleyen nesnel mekanizmalar yoktur. 4. İlgili bakanlık ve kamu kuruluşlarının strateji belgelerinin hazırlanma süreçlerinde kamu personeline çeşitli eğitimler verilmiştir. Bu eğitimlerin içeriği ve sayısı bilinmemektedir. İzleme Matrisi kapsamında yapılan anketin sonuçlarına göre, STK'lar kamu ile ilişkilerini yürüten kamu personelinin bilgi ve yetkinlik düzeyini yeterli bulmamaktadır. 5. İlgili kamu kurumlarında genellikle bahsi geçen birimler ve konuyla ilgili çalışan personel bulunmamaktadır. Birim ya da personelin bulunduğu durumlarda ise değerlendirme raporları sağlanmadığı için veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi			
Alt-bölüm 3.2: Politika geliştirme ve karar alma süreçlerine katılım			
İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
2.Tüm politika ve yasa tasarımları, en kısa sürede kamuoyunun erişimine açılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat, kamu kuruluşlarının, tüm taslak yasayı/politikaları veya yasanın son halini kamuoyuna açık hale getirmesini zorunlu kılar; istisnalar açıkça tanımlanmıştır ve uluslararası kurallar ve örnek doğru uygulamalarla uyumludur. Kamuya ait bilgilere/belgelerine erişim için nesnel mekanizmalar ve prosedürler vardır. Kamu personeli/birimleri için, kamuya ait bilgilere erişimle ilgili yasal koşulların ihlali halinde, kesin olarak belirlenmiş yaptırımlar mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, kamuoyunu ilgilendirmesi halinde ilgili bakanlık tarafından, görüş değerlendirme sürecinde kullanılmak üzere, tasarımları internet, basın veya yayın aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunulabileceğini düzenleyen hükümler içermektedir. Ancak bahsi geçen hükümler bağlayıcı değildir. Hazırlanan mevzuatın yayınlanması kamu kurumunun inisiyatifine bırakılmıştır. Kamu kurumları internet sitelerinde faaliyetleri ile ilgili farklı format ve detayda bilgi sağlamaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ceza hükümleri altında kanunun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında cezai hükümler düzenlemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hazırlanan taslak mevzuat ve politika belgelerinin tamamı herkese açık olmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarının görüş bildirebilmesi için gerekli mekanizmalar geliştirilmeli ve görüş bildirmek için makul bir süre tanınmalıdır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanmasında rastlanan sıkıntıların çözülmesi için mevzuat daha bağlayıcı hale getirilmeli, kısıtlar kaldırılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kuruluşları, hukuken belirlenmiş istisnalar olmadıkça, tüm taslak yasayı/politikaları veya yasanın son halini yayımlar. Kamu kuruluşları, hukuken belirlenen süre içinde kamuya ait bilgilere ulaşma taleplerinin çoğunu karşılar, red nedenlerini belirli bir formatta yazılı olarak açıklar ve itiraz hakkının ve itiraz prosedürünün altını çizerek. Mevzuatın ihlali halinde yaptırım uygulanır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Taslak mevzuatların yayınlanmasında bir artış olmakla birlikte tüm tasarımların yayınlanması söz konusu değildir. E-devlet'e geçiş sürecinde bilgiye erişim açısından teknik bazı iyileşmeler yaşanmıştır. Ancak kamu kurumları internet sitelerine farklı formatlarda ve detayda bilgiye yer vermektedir. Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde yapılan başvurularla ilgili uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Başvuru prosedürleri farklılık göstermekte ve başvurulara yasa ile belirlenen süre içinde cevap verilmediği durumlar yaşanmaktadır. Sorulara yetersiz cevap verildiği ya da ek araştırma gereğiyle cevapsiz bırakıldığı durumlar vardır. Bazı girişimler olduğu bilinmekte ancak yaptırım uygulandığı yönünde veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi			
Alt-bölüm 3.2: Politika geliştirme ve karar alma süreçlerine katılım			
İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
3. STK temsilcileri sektörler arası kurullarda eşit ortaktır ve objektif olarak belirlenmiş süreçler ve kriterlere göre seçilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat, kamu kuruluşlarının, oluşturdukları farklı karar alma ve/veya danışma kurullarına, STK temsilcilerini davet etmelerini gerektirir. Sivil toplumun uygun bir biçimde temsili sağlamak için, şeffaf ve önceden belirlenmiş kriterlere dayalı kesin kurallar vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların sürece katılımı yasal olarak zorunlu değildir. İlgili kriterler bulunmamaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Karar alma süreçlerine STK temsilcilerinin katılımını sağlayacak ilgili hükümler mevzuata eklenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sivil toplumu ilgilendiren konular ve politikalarla ilgili karar alma ve danışma kurullarına genellikle STK temsilcileri de dahil edilir. Bu kurullardaki STK temsilcilerinin, görüşlerini herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan özgürce sunması ve savunması sağlanır. STK temsilcileri, adil ve şeffaf seçim süreci sonucunda seçilir. Bu tür kurullara katılmak, STK'ların alternatif savunuculuk yollarını kullanmasını veya bahsi geçen kurumun görüşüyle uyumlu olmayan alternatif görüş açılarını desteklemesini engellemez. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uygulamalar kamu kurumları ve bakanlıklar arasında farklılık göstermektedir. Ancak kamu kurumlarının, kadınlar, engelliler ve mülteciler gibi toplumsal gruplara yönelik özel uzmanlık gerektiren konu alanlarında STK'larla işbirliği yapmaya daha yatkın oldukları raporlanmıştır. TÜSEV'in 2014 yerel istişare toplantıları değerlendirme raporuna göre, kent konseyleri, kadın, engelli ve gençlik konseyleri STK'ların görünürlüğü artıran ve sivil denetimi destekleyen yeni mekanizmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Yerel düzeyde, STK'ların Kent Konseyleri, İl İstihdam ve Kalkınma Kurullarında yer almaları yasalarla düzenlenmiştir. TÜSEV'in 2014 yerel istişare toplantıları değerlendirme raporu, bu kurullarda yer almaya davet edilen STK'ların yerel yönetimlerle yakın ilişki içinde olan STK'lar olduğunu ortaya koymaktadır. Katılan STK'lar ve temsilcilerinin seçim süreci için nesnel mekanizma ve prosedürler yoktur. Danışma toplantılarında, STK'lar seçim süreçlerinde kişisel ilişkiler bazında ve kurumların tasarrufunda ortaya çıkan kriterlerin daha etkili olduğu durumlardan bahsetmektedirler. Destekleyici bir mekanizma oluşmamakla birlikte savunuculuk yaparken farklı yöntemler kullanan STK'ların olduğu bilinmektedir. 	<p>Uygulama:</p>

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi			
Alt-bölüm 3.3: Hizmet sağlanmasında işbirliği			
İlke: Koşullar, hizmet sağlanmasında STK'ların dahil olmasını destekler niteliktedir.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
1. STK'lar farklı alanlarda hizmetler verirler ve kamu sözleşmeleri için diğer hizmet sağlayıcılarla eşit koşullarda rekabet ederler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat STK'ların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda hizmet sağlanmasına izin verir. STK'lar mevzuatta tanımlanmamış ("ilave hizmetler") hizmetleri sağlamakta hiç bir engelle karşılaşmazlar. Yürürlükteki mevzuat, STK'lardan diğer hizmet sağlayıcılar için geçerli olmayan bürokratik açıdan zor, ilave koşulları yerine getirmesini beklemez. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> İlgili yasa ve yönetmelikler, STK'ların çeşitli alanlarda kamu ile işbirlikleri yürüterek hizmet sağlanmasına izin verir. İlgili yönetmeliklerdeki hükümler STK'ların sağlayacağı ilave hizmetler açısından da bağlayıcıdır. İlgili mevzuat ve yönetmelikler STK'lar ve diğer tüzel kişilikler arasında ayırım gözetmemektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuatta STK'ların hizmet sağlanmasına dair özel hükümler bulunmamaktadır. STK'ların hizmet sözleşmelerine dair özel hükümler katılımcı olarak belirlenerek ilgili metinlere eklenmelidir.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar diğer hizmet sağlayıcılarla rekabet ederek ihaleler alabilirler ve çeşitli alanlarda hizmet verirler. (eğitim, sağlık, araştırma vb.) STK'lar hizmet geliştirme ve sağlamanın her aşamasına dahil edilir. (ihtiyaç belirleme, ihtiyaçları karşılayacak uygun hizmetlere karar verme, izleme ve değerlendirme) Önceden kayıt/ruhsat gerektiren durumlarda, işlemler bürokratik açıdan zor değildir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat açısından STK'ların rekabet etmeleri yönünde engel bulunmamaktadır. Ancak STK'ların hizmet sağlanmasını teşvik eden uygulamalar bulunmadığı için konuyla ilgili örnekler kısıtlıdır. Uygulamada bazı örneklerle rastlanmakla birlikte, STK'ların bu süreçlere katılımıyla ilgili genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p>

EK-1: 2014 TÜRKİYE RAPORU ANKET SONUÇLARI

TÜSEV, Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Projesi kapsamında 2014 Türkiye Raporu için daha fazla STK'dan bilgi almak ve veri toplamak amacı ile bir anket çalışması yürütmüştür.

Türkiye'de sivil toplumun gelişimi için elverişli ortam ile ilgili STK temsilcilerinin deneyim ve görüşlerini aktaracağı şekilde düzenlenen anket soru listesi İzleme Matrisi'nin üç temel alanını; (1) Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri, (2) STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve ve (3) Kamu - STK ilişkisini kapsamaktadır. BCSDN koordinasyonunda hazırlanan anket soruları temel alanlar altında belirlenen standart ve kriterlere ilişkin çoktan seçmeli ve STK'ların deneyimlerini paylaşmalarına imkan sağlamak için açık uçlu sorular içermektedir.

14 Ocak-2 Şubat 2015 tarihleri arasında çevrimiçi yöntemle uygulanan anketi 61 STK temsilcisi yanıtlamıştır. Ankete katılanların temsil ettikleri kuruluş türlerine bakıldığında; STK temsilcilerinin 40'ünün dernek, 18'inin vakıf, 1 platform, 1'i inisiyatif ve 1'inin ise bu tanımlamalar dışında kendini tanımlayan örgüt adına bu anket sorularını yanıtladığı görülmektedir.

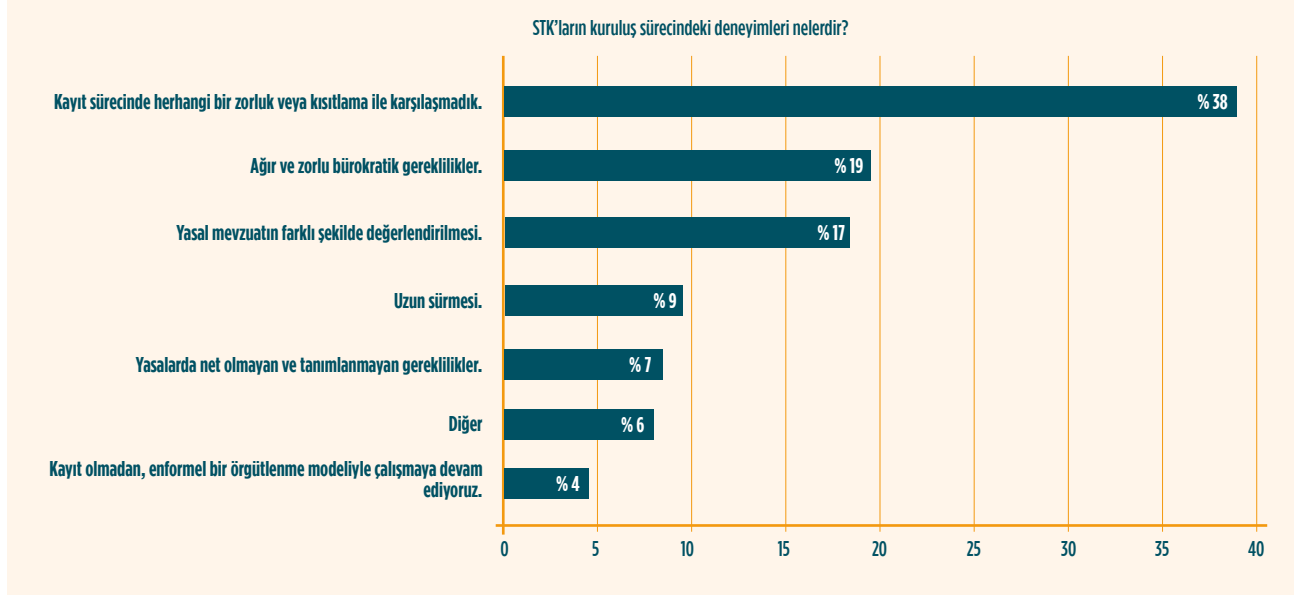
Anketi yanıtlayan STK'ların faaliyet gösterdikleri alanlar ağırlıklı olarak Kültür ve Eğitim (%20), Kadın (%18), Kapasite Geliştirme (%13) ve Demokrasidir (%10). Buna ek olarak, Çevre, LBGTI, Gençlik, Sağlık, İnsan Hakları, Engelli Hakları, Çocuk Hakları, Sosyal Hizmetler ve İş Dünyası gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren 24 STK ankete katılmıştır.

Coğrafi dağılım açısından ele alındığında katılımcıların %55'i kuruluş yeri olarak İstanbul'u, %15'i Ankara'yı ve geri kalanları da (%30) Türkiye'den farklı illeri (15) ve yurtdışında bir ili (1) merkezleri olarak göstermektedir. Anketi yanıtlayan STK'ların yıllık gelirlerine bakıldığında, %30'unun yıllık gelirlerinin 10.000 TL'den az, %28'inin 10.000 -300.000 TL arasında, %30'unun ise 300.000 ile 3.000.000 TL aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan STK'ların %13'ü yıllık gelirlerinin 3.000.000 TL'den fazla olduğunu belirtmiştir.

Araştırma kapsamında yürütülen anket çalışmasının asıl amacı yukarıda belirtilen üç temel alana dair daha fazla sayıda STK'dan veri toplamak ve bu verileri rapora yansıtmaktır. Bu sebeple, ankette elde edilen veriler üzerinden Türkiye'de sivil toplum alanına dair genellemeler yapılmaktan kaçınılmıştır. Anketin üç temel alana dair öne çıkan verileri aşağıda özetlenmektedir. Bu bölümde çoktan seçmeli sorulara verilen yanıtların değerlendirmesinin yanı sıra, nitel araştırma kısmı sonuçlarından kurum ve isimler anonim olarak STK'ların ifade ve değerlendirmeleri de yer almaktadır.

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ

Grafik 1. STK'ların kuruluş sürecindeki deneyimleri

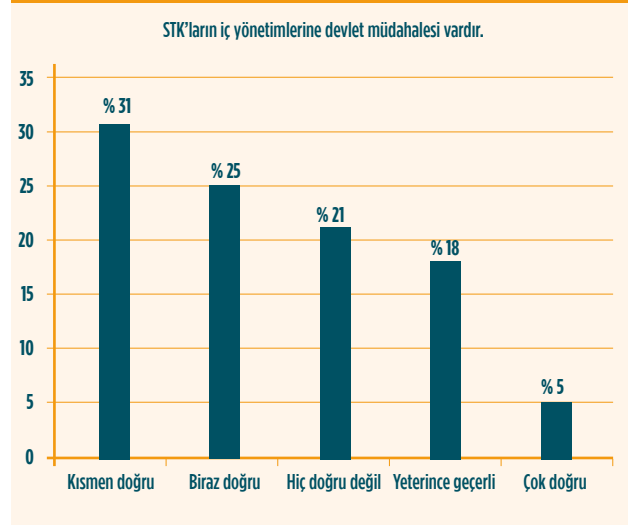
Anketin değerlendirme bölümünde, anket katılımcıları Dernekler Kanunu'nda 2004-2008 dönemi arasında yapılan değişikliklerin kayıt sürecini kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ancak bu gelişmelere rağmen dernek kuruluş sürecinde bürokratik engeller ile karşılaşmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir. Karşılaşılan engeller arasında; dernek kuruluş sürecinde zorunlu organlar olan yönetim ve denetim organlarının oluşturulması için gerekli üye sayısının fazla olması, defter tutma yükümlülükleri, mali külfetler, adres gösterme yükümlülüğü ve hak temelli çalışan kimi STK'ların farklı uygulamalar ile karşılaşması gibi çeşitli zorluklar belirtilmiştir.

Bu kapsamda ankete katılan STK temsilcileri tarafından dile getirilen bazı sorunlar aşağıdaki gibidir:

"Bürokratik işlemler, imzalar, tutulması gereken defterler ve prosedürler süreci zorlaştırıyor."

"STK'ların bir mekana sahip olma zorunluluğu, kuruluş aşamasında ödenen ücretler ve aşırı kağıt işlemi bazı STK'lar için zorlayıcı olabiliyor."

Grafik 2. STK'ların iç yönetimlerine devlet müdahalesi

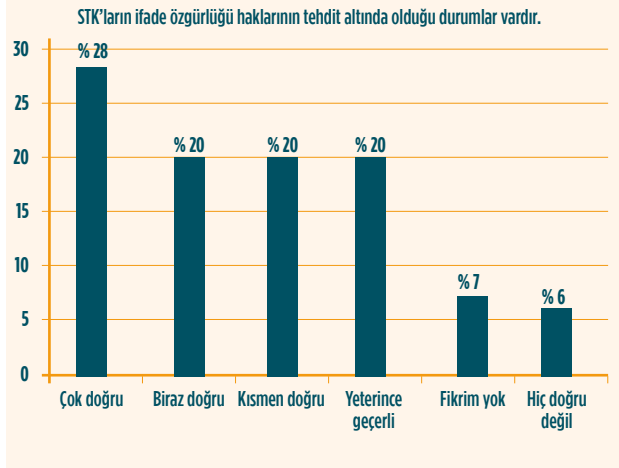
2004-2008 döneminde mevzuatta yapılan iyileştirmelere karşın, denetim açısından idari cezaların azaltıldığı veya ceza ile sonuçlandırmadan önce uyarı yoluyla düzeltici yönlendirmeler yapıldığına ilişkin olumlu geri dönüşler yoktur.

2014 yılında denetim geçiren STK'lar denetimin sonuçları ile ilgili olarak ancak ceza gerektiren bir bulgu var ise bilgi aldıklarını ve cezai bir durum olmadığında kamu yönetimi tarafından denetim sürecine dair bir geri dönüş olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, LGBTİ örgütler Gezi protestoları sonrasında daha çok denetime uğradıklarını ve bu durumun kendilerini tehdit altında hissetmelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda değerlendirme bölümünde öne çıkan yorumlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

“Kuruluşumuzdan bu yana ilk kez önceden telefonla haber verilerek derneğimize denetim yapıldı. Denetimde son beş yılın tüm belgeleri incelendi. Ayrıca proje fikirlerimizi nereden edindiğimize, kimin geliştirdiğine dair sorular soruldu. Denetim dört memur tarafından dört tam gün süreyle ofisimizde gerçekleştirildi. Denetimi takiben birkaç düzeltme talep edildi. Ertesi hafta yeniden gelip düzeltmeleri kontrol ettiler. Denetim raporunu bizimle paylaşmalarını ve resmi olarak yapıldığına, kapsamına, sonucuna dair belge istedik. Böyle bir belgenin bize verilemeyeceğini beyan ettiler.”

“Derneğimiz kuruluşundan bu yana herhangi bir denetime uğramamışsa da özellikle Gezi Direnişi'nin ardından farklı LGBTİ derneklerine yapılan denetimler, bütün LGBTİ örgütlerinin hedef alınacağı hissini yaratmıştır. Hem üyelere hem de kamuoyuna şeffaf olmak amacıyla bir takım kayıtların tutulması önemli olmakla birlikte bunun kamu idaresi tarafından denetlenmesi LGBTİ'ler açısından örgütlenmeye engel teşkil edebilecek bir durum yaratmaktadır.”

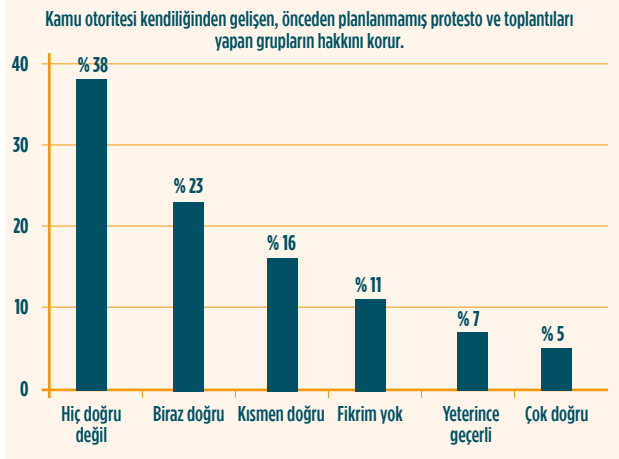
Grafik 3. STK'ların ifade özgürlüğü hakkını kullanımı

Katılımcıların çoğu (%85) “STK temsilcileri de dahil olmak üzere bireylerin, kamuya açık ya da özel toplantılarda eleştirel konuşmaları nedeniyle soruşturmaya maruz kaldığı durumlar vardır.” ifadesini çok doğru ve biraz doğru tercih aralığında kabul etmektedirler. Bu kapsamda ankete katılan STK temsilcileri tarafından dile getirilen bazı sorunlar aşağıdaki gibidir:

“8 Mart'ta basın açıklaması sırasında attığı slogan yüzünden dernek başkanımız hakkında soruşturma açıldı.”

Grafik 4. STK'ların toplanma özgürlüğü hakkını kullanımı

Anket katılımcılarının %38'i "Kamu otoritesi kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış protesto ve toplantıları yapan grupların hakkını korur" ifadesini "hiç doğru değil" olarak değerlendirmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyen STK'lar kendiliğinden gelişen barışçıl toplantılar ve basın açıklamaları için önceden bildirim yapmadıklarını belirtmişlerdir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının anayasal hakları olduğuna dikkat çeken anket katılımcıları, anayasal haklar açısından bildirim zorunlulukları olmadığını altını çizmiştir. Miting, dayanışma konseri gibi daha geniş çaplı güvenlik önlemi gerektiren etkinlikler için bildirim yaptıklarını ve izin aldıklarını belirten STK'lar da vardır. STK temsilcileri tarafından dile getirilen bazı sorunlar aşağıdaki gibidir:

"Aralık ayı içerisinde yürüyüş yaptık. Engellemek istediler ama direndik."

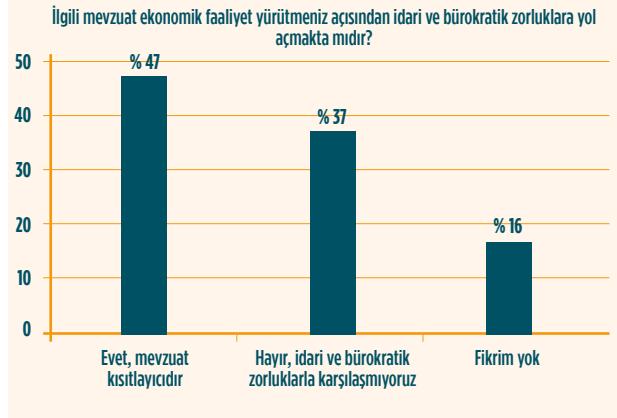
"Basın açıklamalarımız çoğunlukla polis baskısı altında, fişleme yapılarak geçiyor. Sorunsuz, şiddet eylemi gerçekleştirmemiş birçok basın açıklamasına ilişkin soruşturma geçiren dernek üye ve gönüllülerimiz olmuştur. Ayrıca birkaç kez engellenme, yürümeye izin vermeme, gözaltı tehdidi gibi polis müdahaleleri de gerçekleşmiştir."

"Geçen yılki onur yürüyüşünde emniyet güçleri yürüyüşün başlangıç noktası olan Taksim Meydanı'nı geçişe kapatarak yürüyüşü engelleme girişiminde bulundu."

61 STK'dan sadece 16 kuruluş iktisadi işletmeleri aracılığı ile ekonomik gelir getiren faaliyetlerde bulunmaktadır. Anket katılımcılarının %47'si ekonomik faaliyetleri düzenleyen mevzuatı kısıtlayıcı bulmaktadır.

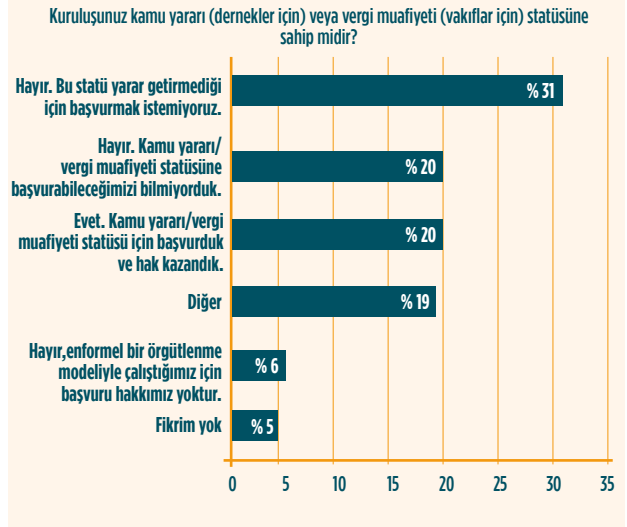
BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE

Grafik 5. STK'ların ekonomik faaliyetleri

Kamu yararı ve vergi muafiyeti statülerine sahip olmayan dernek ve vakıflar, başvuru sürecinin şeffaf kriterler ile düzenlenmediği için ayrımcı uygulamalar yaşandığını ve bu statülerinin sağladığı kazanımların kısıtlı olduğu gerekçeleriyle başvuru yapmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca hak temelli alanda çalışan bazı kuruluşlar çalışma alanları sebebi ile bu statüleri almaya hak kazanamayacaklarını düşündükleri için başvuruda bulunmadıklarını belirtmişlerdir. STK temsilcileri tarafından dile getirilen görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

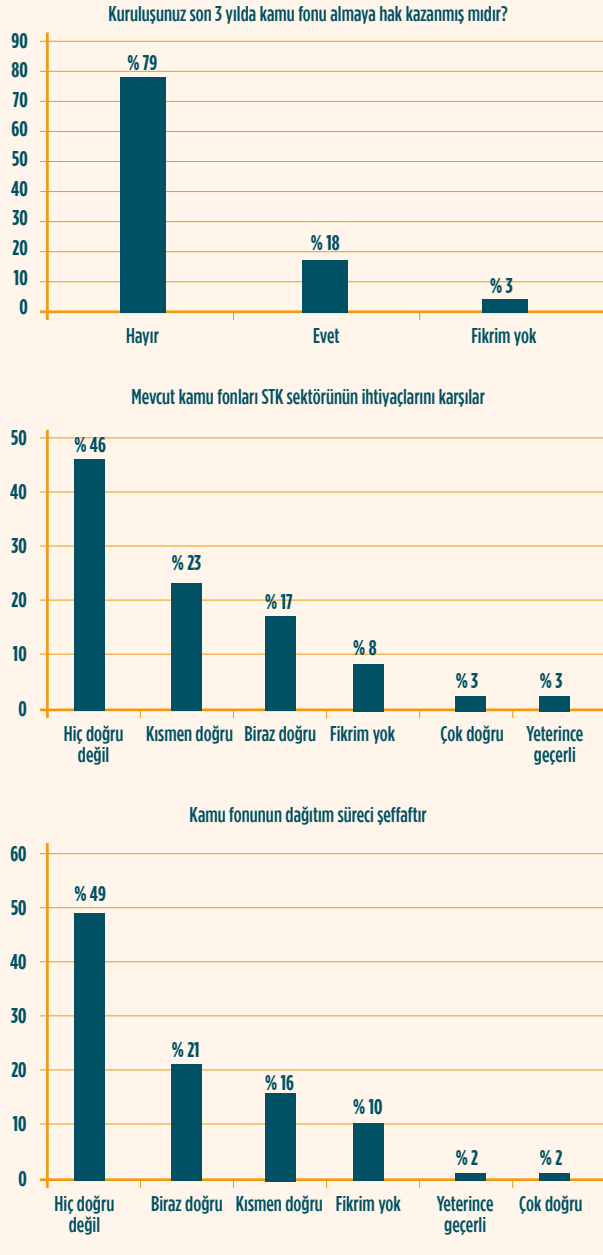
Grafik 6. Dernekler için kamu yararı, vakıflar için vergi muafiyeti statüleri

"Bu statünün son derece ayrımcı niyetlerle sağlandığını düşündüğümüz için başvuruyoruz."

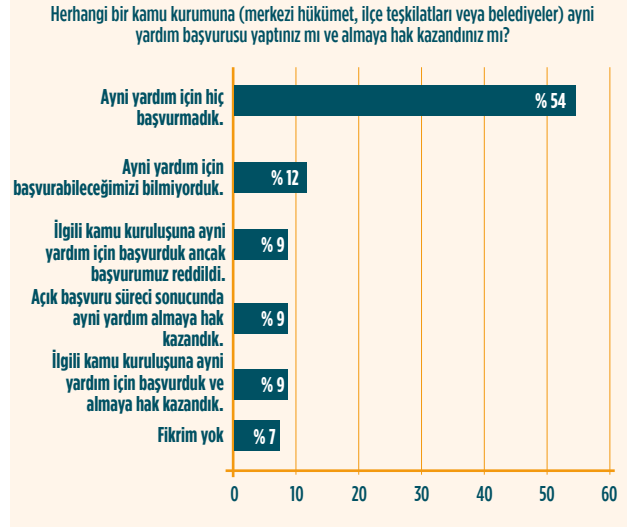
"Bu statü yarar getirmediği için değil bu statüyü alamayacağımızı bildiğimiz için başvurmadık."

Grafik 7., Grafik 8. , Grafik. 9 Kamu fonları ve STK'lar

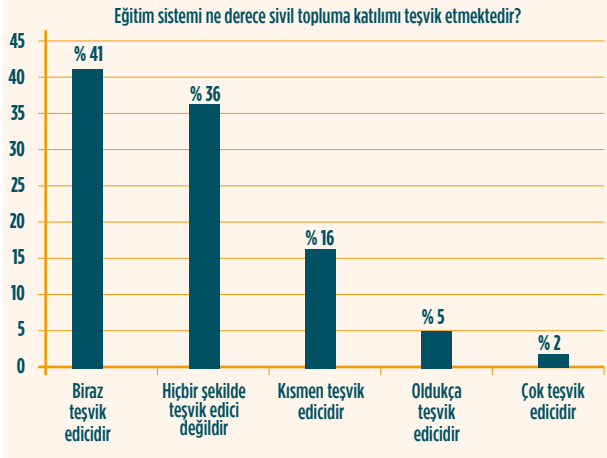
Ankete katılan kuruluşların %79'u son 3 yılda kamu fonu almadıklarını beyan etmişlerdir. Anket katılımcılarının yaklaşık yarısı (%46) mevcut kamu fonlarının STK sektörünün ihtiyaçlarını karşılamadığını, %49'u ise kamu fonlarının dağıtım sürecini şeffaf bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Grafik 10. STK'lar için aynı yardımlar

Ankete katılan 59 kuruluştan yalnızca 10 tanesi 2014 yılında bir kamu kurumundan aynı yardım aldığını belirtmiştir. STK'ların %12'si aynı yardımlar konusunda bilgilerinin olmadığını, %54'ü de hiçbir zaman aynı yardım başvurusunda bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. STK'ların paylaştığı veriler incelendiğinde, aynı yardımların genellikle yerel düzeyde belediyelerden alındığı ve süreklilik arz etmediği tespit edilmiştir. Belediyelere ait toplantı salonlarının ücretsiz kullanımı ankette en fazla örnek gösterilen aynı yardım türü olmuştur.

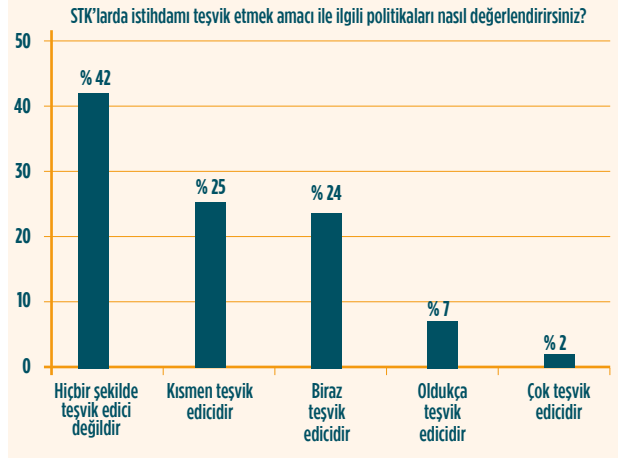
Grafik 11. Eğitim sistemi ve sivil toplum

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%77) eğitim sisteminin sivil topluma katılımı hiçbir şekilde teşvik etmediği ya da biraz teşvik ettiğini belirtmiştir. Anketi yanıtlayan STK temsilcilerinin önemli bir bölümü sivil topluma katılım konusunun eğitim sistemi açısından öncelikli bir konu olmadığını ve sivil toplum alanı Türkiye’de hala bir “tehdit” olarak algılandığından bu yönde bir teşvikin olmadığını belirtmişlerdir. STK temsilcileri tarafından konuya ilişkin gündeme getirilen görüşlerden biri aşağıdaki gibidir:

“İnsan hakları, çocuk katılımı, demokratik vatandaşlık gibi temel öğretiler eğitim sisteminin ilk basamaklarından itibaren (temel hatta okul öncesi) verilmeye başlanmadıkça; bu ebeveynlik becerilerini artırıcı faaliyetler ile desteklenmedikçe ve kamuoyunda sivil toplum imajı ve algısı değişmedikçe (hayırseverlikten hak savunuculuğu ve topluma katkı) üniversiteler düzeyinde çoğunlukla zoraki yapılan sosyal sorumluluk çalışmaları bilişsel değişimi sağlayamaz.”

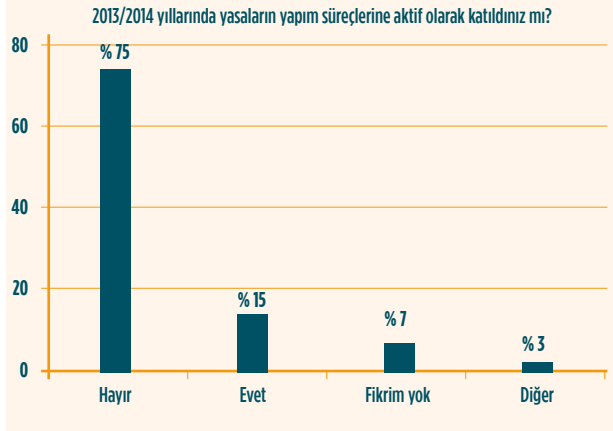
Grafik 12. STK’lar ve istihdam politikaları

Anket katılımcılarının %42’si STK’larda istihdamı teşvik eden politikalar olmadığını belirtmişlerdir. Ankete katılanlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları için aynı kural ve prosedürlerin uygulandığını belirtmiştir.

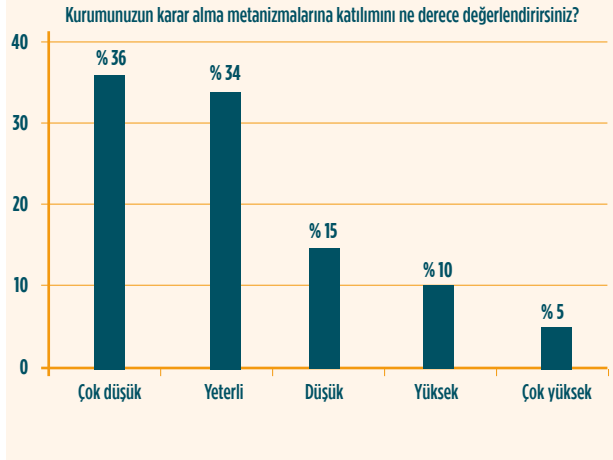
BÖLÜM 3: KAMU- STK İLİŞKİSİ

Grafik 13. STK'ların yasa yapım süreçlerine katılımı

Anket katılımcılarının %75'i 2013 ve 2014 yıllarında yasaların yapım/ hazırlanma sürecine aktif olarak katılmadıklarını belirtmiştir. Anket katılımcılarının yarısından fazlası (%51) kurumlarının karar alma mekanizmalarına katılımlarını çok düşük (%36) ve düşük (%15) olarak değerlendirmiştir. STK temsilcileri, STK'ların karar alma süreçlerine katılımının mevzuatla garanti altına alınmamasının ve kamusal politikalara STK katılımını düzenleyen, eşitlikçi ve sürekliliği olan erişilebilir mekanizmaların olmamasının sivil toplum-kamu ilişkilerinin gelişmesini engellediğini belirtmiştir. Ankete katılanlar, kuruluşlarının kamu ile ilişkilerinin genellikle bilgilendirme toplantılarına katılım ile sınırlı olduğunu belirtmiş; ilişkilerin nadiren istişare düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Sivil toplum-kamu işbirliği açısından karşılaşılan sorunların ankete katılım gösteren STK'ların profillerinden bağımsız olarak (STK'ların tüzel kişiliği, gelirleri, üye/gönüllü sayısı, çalışma alanları vb.) hemen tüm kuruluşlar için genellenebilir olduğu görülmüştür.

Grafik 14. STK'ların karar alma mekanizmalarına katılımı

TÜSEV 1993 yılında aralarında Türkiye'nin önde gelen vakıf ve derneklerinin bulunduğu 23 sivil toplum kuruluşu tarafından üçüncü sektörün yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bugün vakfın 100'ü aşkın mütevellisi, TÜSEV çatısı altında işbirliği yapmaktadır.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

Bankalar Caddesi No: 2 Minerva Han Kat:5 34420 Karaköy- İstanbul
T +90 212 243 83 07 F +90 212 243 83 05